

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 55 · 7. mars
Sesjonen 2018–2019

Møte torsdag den 7. mars 2019 kl. 10

President: Nils T. Bjørke

Dagsorden (nr. 55):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om oppdatering av retningslinjer for bruk av tilskudd fra Stortinget til stortingsgrupper og uavhengige representanter (Innst. 163 S (2018–2019), jf. Dokument 8:59 S (2018–2019))
2. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Siv Mossleth om å sikre kvinner rett til erstatning etter alvorlige fødselsskader (Innst. 177 S (2018–2019), jf. Dokument 8:45 S (2018–2019))
3. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjerkol, Tuva Moflag, Tellef Inge Mørland, Elise Bjørnebekk-Waagen og Tore Hagebakken om å utrede og innføre kvalitetskrav for eldreomsorg i norske kommuner (Innst. 173 S (2018–2019), jf. Dokument 8:24 S (2018–2019))
4. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av tilgjengelighet og kvalitet i eldreomsorgen (Innst. 179 S (2018–2019), jf. Dokument 3:5 (2018–2019))
5. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper – 2017 (Innst. 153 S (2018–2019), jf. Dokument 3:2 (2018–2019))
6. Referat

Presidenten: Representantane Eirik *Sivertsen* og Willfred *Nordlund*, som har vore permitterte, har igjen teke sete.

Frå den innkalla vararepresentanten for Oslo, Kristoffer Robin *Haug*, ligg det føre søknad om fritak for å møte under representanten Une *Bastholms* permisjon, på grunn av sjukdom.

Frå Senterpartiets stortingsgruppe ligg det føre søknad om permisjon for representanten Sigbjørn *Gjelsvik* i tida frå og med 12. mars til og med 14. mars for å delta i møte i Den felles EØS-parlamentarikarkomiteen i Strasbourg.

Etter forslag frå presidenten vart samrøystes vedteke:

1. Søknadene vert behandla straks og innvilga.

2. Følgjande vararepresentantar vert innkalla for å møte i permisjonstida slik:
For Oslo: Hulda *Holtvedt* 7. mars og inntil vidare
For Akershus fylke: Martha *Tærud* 12.–14. mars

Presidenten: Hulda *Holtvedt* er til stades og vil ta sete. Representanten Tellef Inge *Mørland* vil setja fram eit representantforslag.

Tellef Inge Mørland (A) [10:01:20]: På vegne av Ingvild Kjerkol, Tore Hagebakken, Tuva Moflag, Elise Bjørnebekk-Waagen og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om tiltak for å redusere sårbarhet ved legemiddelmangel.

Presidenten: Representanten Hulda *Holtvedt* vil setja fram eit representantforslag.

Hulda Holtvedt (MDG) [10:02:00]: På vegne av Miljøpartiet De Grønne og meg selv vil jeg framsette et forslag om å redusere kropps- og skjønnhetspress blant unge.

Presidenten: Representanten Linda *Hofstad Helleland* vil setja fram eit representantforslag.

Linda C. Hofstad Helleland (H) [10:02:30]: Da har jeg et historisk forslag å legge frem på vegne av de fire regjeringspartiene. Det er en glede på vegne av stortingsrepresentantene Kristin Ørmen *Johnsen*, Tage *Petersen*, Morten *Wold*, Silje *Hjemdal*, Grunde *Almeland*, Jorunn *Gleditsch Lossius* og meg selv å fremme forslag om straffeforfølgning av dem som tjener penger på idrettsprestasjoner som følge av doping, og stille krav til endringer i internasjonal idrett.

Presidenten: Representanten Siv *Mossleth* vil også setja fram eit representantforslag.

Siv Mossleth (Sp) [10:03:20]: På vegne av representantene Geir *Pollestad*, Geir *Adelsten Iversen* og meg selv vil jeg framsette et forslag om økte bøtesatser ved ulovlig utførsel av fisk.

Presidenten: Forslaga vil verta behandla etter reglementet.

Sak nr. 1 [10:03:48]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om oppdatering av retningslinjer for bruk av tilskudd fra Stortinget til stortingsgrupper og uavhengige representanter (Innst. 163 S (2018–2019), jf. Dokument 8:59 S (2018–2019))

Presidenten: Presidenten vil foreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvar partigruppe, og at det ikkje vert gjeve anledning til replikkar.

Vidare vil presidenten foreslå at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Stortingspresident Tone Wilhelmsen Trøen [10:04:30]: Stortingets presidentskap har lagt fram Innst. 163 S for 2018–2019 om representantforslaget fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes, jf. Dokument 8:59 S for 2018–2019, om oppdatering av retningslinjer for bruk av tilskudd fra Stortinget til stortingsgrupper og representanter. I representantforslaget fremmes følgende forslag:

«Presidentskapet bes fremme et forslag hvor Stortingets retningslinjer for bruk av tilskudd fra Stortinget til stortingsgrupper og uavhengige representanter oppdateres. De nye retningslinjene skal inneholde et krav om økonomisk åpenhet og hvordan tilskuddene brukes og retningslinjer for innsyn i regnskapene tilsvarende annen bruk av offentlige midler.»

Det er i dag klare retningslinjer for hvordan tilskuddene skal brukes. I retningslinjene blir det slått fast at tilskuddene til gruppene blir gitt for at representantene skal få politisk og administrativ støtte til å utøve sitt stortingsverv. Det er krav om at det skal føres regnskap, som sendes til presidentskapet. Regnskapene legges åpent ut på Stortingets nettside, slik at offentligheten skal få innsyn i hva pengene blir brukt på. Regnskapene revideres av en statsautorisert revisor, og rammeverket for revisors kontroll er regnskapsloven, skatteloven, bokføringsloven og Stortingets retningslinjer for bruk av tilskudd til partigruppene.

Jeg finner det nødvendig å nevne dette spesifikt fordi det i mediene er gitt inntrykk av at det ikke er kontroll med bruken av midlene. At det er offentlig og åpen debatt om gruppetilskuddene, er en viktig kontrollmekanisme. Presidentskapet er opptatt av at innbyggerne skal ha tillit til forvaltningen av Stortingets midler, og det er avgjørende at Stortingets egen tilskuddsordning er innrettet på en slik måte at tilliten opprettholdes.

Presidentskapet besluttet derfor allerede helt i starten av desember 2018, før Miljøpartiet De Grønne fremmet sitt representantforslag, å igangsette en helhetlig gjennomgang av gruppetilskuddet og vurdere om det er behov for endringer i ordningen. Gjennomgangen skal vurdere, overordnet, om det er rimelig sammenheng mellom gruppetilskuddets størrelse og formålet med tilskuddet. I gjennomgangen skal relevante forhold knyttet til gruppetilskuddets størrelse og sammensetning,

fordeling mellom partigruppene, åpenhet og kontroll vurderes. Det skal også vurderes om det er behov for tydeligere retningslinjer på områder der det i dag kan være uklarerhet.

Presidentskapet vil med grunnlag i dette vurdere behovet for endringer i innretningen av tilskuddsordningen og retningslinjene for bruk og eventuelt fremme forslag om endringer i innstilling til Stortinget. Presidentskapet vil ikke på forhånd konkludere om behovet for eventuelle endringer.

Presidentskapet legger også til grunn at stortingsgruppene sekretariater og brukerrådet og eventuelt andre relevante fagmiljøer trekkes med i det utredningsarbeidet som skal gjennomføres. Presidentskapet vil også drøfte forslaget til endringer med partigruppene før det behandler en endelig beslutningssak innen utgangen av 2019.

Det er viktig for meg å understreke at presidentskapet legger opp til en bredere gjennomgang av gruppetilskuddet enn det som foreslås i representantforslaget fra Per Espen Stoknes. Presidentskapet vil derfor med bakgrunn i det allerede igangsatte arbeidet foreslå at representantforslaget vedlegges protokollen.

Hulda Holtvedt (MDG) [10:08:13]: Denne saken handler om velgernes tillit til nasjonalforsamlingen. Stortinget har de siste fem årene bevilget egne partigrupper 862 mill. kr. Samtidig er pengebruken skjermet fra samme krav om åpenhet og innsyn som gjelder offentlig sektor og flere andre virksomheter som finansieres med offentlige penger. Dette har medført betydelig offentlig debatt og kritikk. Miljøpartiet De Grønne, Rødt, SV, Kristelig Folkeparti og Venstre har gitt innsyn i hvordan stortingsgruppene bruker pengene. Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet nekter å gi det samme detaljerte innsynet som er pålagt hele offentlig sektor og organisasjoner, som Norges idrettsforbund, som også finansieres med offentlige penger. Norges idrettsforbund har måttet legge fram detaljerte bilag som viste hvordan de har brukt penger bevilget fra offentlige budsjetter. Dette er Miljøpartiet De Grønne glad for. Partiene Fremskrittspartiet, Høyre og Arbeiderpartiet har tidligere krevd fullt innsyn i hvordan Idrettsforbundet brukte offentlige penger. Da er det både respektløst og arrogant overfor dem som betaler skatt, at de ikke vil praktisere samme åpenhet selv.

For å synliggjøre for velgerne at Stortinget har forstått kritikken av manglende åpenhet rundt pengebruk, foreslår derfor Miljøpartiet De Grønne at Stortingets retningslinjer for bruk av tilskudd til stortingsgrupper skal oppdateres med krav om økonomisk åpenhet. Vi registrerer med skuffelse at partiene i presidentskapet

ikke vil vedta at det i prinsippet skal være samme krav til åpenhet som i offentlig sektor. Vi støtter fullt ut en helhetlig gjennomgang av gruppetilskuddet, slik presidentskapet har vedtatt, men slik mandatet for gjennomgangen er formulert, er det helt uforpliktende og inneholder ikke noe om økonomisk åpenhet spesifikt. Mandatet som presidentskapet har gitt seg selv, sier heller ikke noe om når gjennomgangen skal være ferdig, eller hvorvidt Stortinget i det hele tatt skal behandle presidentskapets gjennomgang.

Det er en kjensgjerning at presidentskapet kontrolleres av de samme partiene som ikke ønsker mer åpenhet, og vi er derfor negative til en behandling som i praksis betyr en lukket prosess om behovet for åpenhet. Vi mener derfor at gjennomgangen må gis en mye strammere bestilling, og at Stortinget må be presidentskapet om å fremme en sak hvor de redegjør for gjennomgangen og foreslår endringer, eller begrunner hvorfor de ikke ønsker endringer. Det vil sikre at vi får en åpen debatt om åpenhet.

På vegne av Miljøpartiet De Grønne og Rødt fremmer jeg derfor fem forslag som strammer opp mandatet for gjennomgangen. For det første skal det legges til grunn at det er behov for mer åpenhet om partigruppens bruk av midler, og det skal fremmes et forslag om dette til Stortinget i 2019. Vi foreslår også at gjennomgangen skal innhente beste praksis om åpenhet fra andre parlamenter og rådspørre eksperter og organisasjoner som spesialiserer seg på økonomisk åpenhet og åpenhet i parlamenter. Norge er medlem av Open Government Partnership, og vi foreslår at Stortinget innleder en aktiv dialog der om hvordan vi kan vise større åpenhet.

Det er nødvendig at partiene åpner regnskapene sine, men som historiens yngste parlamentariske leder vil jeg også si at det er nødvendig at politikerne på Stortinget åpner øynene og ørene sine. Her sitter norske politikere og diskuterer saker som egentlig ikke er viktige, mens mennesker allerede er på flukt fra klimaendringer. Klimapolitikken ført av politikerne i dette stortinget er en flopp uten sidestykke i norsk politisk historie, og hvis stortingsflertallet mener alvor med å ta ansvar, må de skjerpe seg og ta drastiske grep for å begrense den globale oppvarmingen. Hvis ikke kommer dagens stortingsrepresentanter til å være byttet ut når tusenvis av klimastreikere får stemmerett om ti år.

Jeg tar dermed våre forslag opp til votering.

Presidenten: Representanten Hulda Holtvedt har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Presidenten vil seia at «flopp» ikkje er eit parlamentarisk uttrykk.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [10:12:24]: La meg starte med å si at tilskuddene til partigruppene som vi får her, er en viktig del av demokratiet, rett og slett, og en sentral måte for å få demokratiet og de ulike partiene til å kunne fungere. Det er særdeles viktig at vi opprettholder det, og at vi også opprettholder den funksjonen for partier som er i opposisjon.

Det er likevel sånn at vi helt åpenbart – og det tror jeg det er bred enighet om her – er avhengig av tillit fra befolkningen, tillit til at vi forvalter de tilskuddene som vi mottar, på en god måte. SV har gjennom mange år på ulike vis jobbet for mer åpenhet knyttet til Stortinget og det virket som vi har her, og jeg vil si at vi er glad for den jobben som presidentskapet nå gjør med å gjennomgå regelverket og praksisen knyttet til tilskuddene.

Det har i denne debatten og gjennom de sakene som har vært nå om tilskuddene, vært ulik praksis mellom partigruppene når det gjelder åpenhet om regnskapene. SV har valgt å være åpen og har synliggjort våre regnskaper i media, og vi har også i media oppfordret andre partier til å gjøre det samme. I tråd med det og i tråd med den historikken som SV har når det kommer til å jobbe for åpenhet, kommer vi til å støtte de forslagene som er lagt fram av Miljøpartiet De Grønne og Rødt her i dag.

Marit Arnstad (Sp) [10:14:15]: Senterpartiet synes det er nødvendig og riktig at presidentskapet i dag foreslår nedsatt et utvalg som gjennomgår retningslinjer både for bruken av og størrelsen på gruppetilskuddene og for innretning og åpenhet. Det er viktig, det er bra, det er et godt arbeid som blir igangsatt. Det kan være nødvendig å gå igjennom enkelte deler for å se på om størrelsen på gruppetilskudd knyttet til størrelsen på de ulike grupperingene i Stortinget står i riktig forhold til hverandre. Vi må vel også erkjenne at spørsmålet om oppbygging av egenkapital er et spørsmål som vi er nødt til å ta på et visst alvor. Vi må også ta på alvor spørsmålet om krav til åpenhet. Som presidenten var inne på, er det jo allerede en stor grad av åpenhet fra de ulike gruppene knyttet til avleggelse av regnskap for de ulike år. Senterpartiet har i tillegg spilt inn noen momenter omkring åpenhet som vi håper at presidentskapet vil ta med seg i det utvalgsarbeidet som en nå skal igjennom.

Senterpartiet synes ikke det er grunnlag for å forhåndskonkludere i disse sakene. Vi synes det er viktig at arbeidet nå blir gjennomført, og vi har tillit til at det vil bli grundig utført. Jeg må også si at det ikke er noen grunn til å så mistillit om det arbeidet som igangsettes – verken om det blir utført, eller når det blir gjennomført. Sjølsagt forventer vi alle at en fra presidentskapets side vil gjennomføre og slutføre dette arbeidet og også fore-

ta de nødvendige vedtakene knyttet til saken. Det har Senterpartiet all tillit til.

Når det gjelder Miljøpartiet De Grønnes forslag, kommer Senterpartiet ikke til å stemme for dem, men vi forutsetter at presidentskapet tar med seg momenter fra Miljøpartiet De Grønnes forslag nr. 3, om å innhente erfaringer fra andre lands parlament når det gjelder ordninger som gruppetilskudd og spørsmål om åpenhet. Det kan være fornuftig, slik at vi får en viss oversikt over hvordan tilstanden er i andre parlament når det gjelder både størrelsen på gruppetilskudd, finansieringen av de ulike gruppene og åpenhetsspørsmål.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:16:36]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Siv Mossleth om å sikre kvinner rett til erstatning etter alvorlige fødselsskader (Innst. 177 S (2018–2019), jf. Dokument 8:45 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske frå helse- og omsorgskomiteen vil presidenten føreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten føreslå at det vert gjeve anledning til fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, har ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [10:17:34] (ordfører for saken): Jeg nøyer meg med å legge fram komiteens innstilling.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [10:18:03]: Jeg skal forsøke å være kort, men det blir nok ikke like kort som innlegget til saksordføreren.

Vi har gjennom media blitt kjent med flere kvinner som har fått alvorlige skader under fødsel – kvinner som fortsatt lever med smerter mange år etter fødselen, kvinner som har blitt uføre, og kvinner som lever i store økonomiske vanskeligheter.

NRK har målbåret flere av historiene. En kvinne ble skrevet ut av sykehuset etter fødselen, med endetarmsrift, gangvansker, kliniske tegn på ribbensbrudd, hofteleddsvridning og gjensydde morkakerester. Denne kvinnen har i dag kronisk bekkenleddsyndrom, med gangvansker og nedsatt stabilitet og koordinasjon i rygg, mage og bekken. Men på tross av de alvorlige skadene

og omfanget har ikke kvinnen fått erstatning. Denne kvinnen inngår, sammen med mange andre, i statistikkene hvor 72 pst. av kvinner som har søkt om erstatning etter alvorlige fødselsskader, har fått avslag. Man kan spørre seg om hvorfor. I svaret ligger at fordi kvinnes store skader er å regne som kjente komplikasjoner, en kjent risiko, kvalifiserer de ikke for erstatning.

I loven står det at erstatning kan gis hvis skaden er særlig stor eller særlig uventet, og at skaden ligger utenfor det pasienten må akseptere av risiko. Jeg er grunnleggende uenig i at det å bli ufør eller å få varige, omfattende skader etter fødsel er å anse som en kjent risiko vi damer må regne med.

Arbeiderpartiet mener at systemet og loven må endres. Slik pasientskadeordningen er i dag, omfatter den primært skader som er forårsaket av fødselshjelpen. Jeg må påpeke at statsråden i sitt brev til komiteen motsier seg selv, og regjeringspartiene følger opp den samme bristende argumentasjonen i innstillingen. De skriver:

«Dersom denne forutsetningen fjernes, vil i ytterste konsekvens alle som får en alvorlig sykdom eller skade, ha rett til pasientskadeerstatning.»

Men jeg er sikker på at både representantene fra regjeringspartiene på Stortinget og helseministeren er klar over at kvinner i dag kan få erstatning etter fødselsskader gjennom unntaksregelen i pasientskadeloven. Problemet er bare at lista ligger så altfor høyt.

En dom i Høyesterett i 1998, som ga en fødselsskadet kvinne med utlagt tarm avslag på krav om erstatning, har ført til en praksis som gjør at lovparagrafen nesten ikke brukes. Omfattende fødselsskader kan ikke anses som en medfødt risiko kvinner skal måtte akseptere. Det er urettferdig og det er urimelig at kvinner ikke får erstatning på bakgrunn av avslag med begrunnelse at risikoen må aksepteres. For Arbeiderpartiet er det underordnet hvilket lovverk dette tilligger, om det er erstatning, eller om det er en annen form for økonomisk kompensasjon. Det viktigste er at kvinner som får store skader etter fødsel, får den erstatningen de burde ha.

Presidenten: Ønskjer representanten å ta opp forslag der Arbeidarpartiet er med?

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [10:21:46]: Ja.

Presidenten: Då har representanten Elise Bjørnebekk-Waagen teke opp det forslaget ho refererte til.

Torill Eidsheim (H) [10:22:05]: Kvinnehelse er eit viktig fokusområde for helsepolitiske prioriteringar. I denne saka er det ein samla komité som støttar opp under intensjonen til forslagsstillarane. At samfunnet skal vareta kvinner som opplever alvorlege komplikasjonar under fødsel, er sjølv sagt.

På generelt grunnlag har Noreg gode offentlege velferdsordningar. La oss ikkje bidra til å skremme gravide kvinner unødig. I dag har kvinner krav på erstatning ved alvorlege skadar i samband med fødsel under den føresetnaden at det kjem av feilbehandling. Dersom denne føresetnaden blir fjerna, vil det i ytste konsekvens føre til at alle som får alvorleg sjukdom eller skade, har rett til pasientskadeerstatning. Dette er ikkje føremålet med pasientskadeordninga.

Dei fire regjeringspartia har i den nyleg vedtekne Granvolden-plattformen blitt einige om å gje eit løft til jordmortenesta. Vi vil ha tilstrekkeleg jordmorkapasitet over heile landet. Plattformen viser òg at regjeringa vil sikre at Noreg utdannar fleire jordmødrer. Det skal vere eit heilskapleg og trygt fødetilbod i både små og store sjukehus.

Under denne regjeringa har jordmørårverk auka med 46,2 pst., og 1. januar i fjor blei òg lovkravet for jordmorkompetanse i kommunane innført igjen.

Kompetanseheving er vesentleg for å unngå nettopp skadar for kvinner under fødsel, og at det blir gjort endringar i fødselstenesta, er veldig bra. Slike tilbod er nøyddet til å bli utvikla over tid, og dei er nøyddet til å bli tilpassa lokale forhold. Vi må òg sørge for at endringane blir forbetringar, og at vi har eit tenestetilbod som dei fødande er fornøgdde med. Dei skal kjenne seg trygge, og dei skal føle seg godt varetakne, både før, under og etter fødsel.

Det er få plassar i verda der det er så trygt å føde som i Noreg. Difor er det ingen grunn til at vi skal skremme gravide kvinner unødig. Vi skal sjølv sagt jobbe for å gjere fødetilbodet og fødselsomsorga endå betre enn i dag, sjølv om fødselsomsorga vår i dag er i verdstoppen. Ingen kvinner skal vere redde for å føde barn i Noreg.

Kjersti Toppe (Sp) [10:25:28]: I morgon er det 8. mars og kvinnetdagen. I dag hørde vi i nyheitene at det ifølgje SSB var født 55 100 barn i Noreg i fjor, som er det lågaste fruktbarheitstalet som er målt i Noreg no-kon gong.

I desse dagar går det føre seg ei sterk sak ved Kvinne-klinikken i Bergen, der jordmødrer og sjukepleiarar varslar om uforsvarleg drift, og i Aftenposten i går var det ein interessant kronikk av Gro Nylander, der ho skriv om eit gammalt ordspråk som seier at det vert ikkje berre fødd eit barn, ei mor vert også fødd. Ho skriv at for nokre generasjonar sidan var fødselar farlege, men i vår tid går det stort sett greitt, sjølv om både svangerskap, fødsel og amming kan vera krevjande. Men sjølv i dag er det sånn at fleire tusen norske kvinner årleg vert ramma av komplikasjonar, og ifølgje henne dør fem–seks av dei. Så eg vil åtvare mot å bagatellisera det at nokre kvinner faktisk får komplikasjonar etter fødsel, trass i at vi har ei god fødselsomsorg.

I dag vil Stortinget stemma ned eit forslag om å sikra at kvinner med alvorlege fødselsskadar får rett til erstatning. Regjeringspartia argumenterer med at dersom ein opnar for at kvinner skal få erstatning ved fødselsskadar, opnar ein samtidig for at alle andre pasientar som av ulike grunnar får skade eller sjukdom, òg må ha rett på erstatning. Det er ikkje rett, for vi ber om at unntaksregelen i pasientskadelova må brukast for desse kvinnene.

Vi meiner at omfattande fødselsskadar er ein risiko for kvinner ikkje skal akseptera og bera åleine. Vi synest det er urimeleg at kvinner ikkje skal kunna kvalifisera til å søkja om erstatning eller kompensasjon ved fødselsskade dersom det ikkje kan påvisast opplagt svikt i helsehjelpa. Fleire kvinner har stått fram, og vi veit at det fører til uførleik og store skadar seinare i livet. Vi veit at 5 000 kvinner har søkt om erstatning dei ti siste åra, og at 70 pst. har fått avslag. Og når regjeringspartia og statsråden argumenterer med at omfattande skadar etter fødsel, som store og invalidiserande bekkenplager, utlagd tarm osv., ikkje kan sjåast på som ein skade som er særleg stor eller uventa, synest eg det er uforståeleg.

Regjeringspartia meiner ikkje eingong at ein kan bruka unntaksregelen i pasientskadelova for desse kvinnene. Unntaksregelen kan takast i bruk trass i at adekvat behandling er gitt, og han kan brukast når ein er blitt påført ein skade som er særleg stor og uventa, og som ikkje kan sjåast på som eit utslag av ein risiko pasienten må akseptera. Eg kan ikkje forstå at dei skadane vi her snakkar om, ikkje skal kunna gå inn under den regelen.

Det er blitt vist til at ein høgsterettsdom har skapt ein praksis som ifølgje advokat Christian Lundin, som har lang erfaring med erstatningssaker etter fødselsskadar, har gitt føringar, slik at unntaksregelen omtrent ikkje blir brukt, og at terskelen er altfor høg til å ta i bruk unntaksregelen i pasientskadelova.

Vi meiner at Stortinget burde vurdert ei presisering av regelverket med unntaksføresegnene eller på annan måte ei tydeleggjering av korleis denne kan praktiserast, slik at òg alvorlege fødselsskadar kan gi rett til erstatning. Om statsråden eller regjeringspartia meiner at dette bør heimlast i eit anna regelverk, skriv vi i innstillinga at det er vi sjølv sagt opne for, men at vi ønskjer å retta opp i det urimelege som norske fødekvinne vert utsette for.

Og for å avslutta der eg starta: Dersom det skal fødest fleire barn i Noreg, må vi ikkje lempa all risikoen over på kvinna åleine.

Sheida Sangtarash (SV) [10:30:47]: I juni i fjor kunne vi lese om Vibeke Sætherskar, som måtte kjempe i elleve år før hun fikk erstatning for den alvorlige skaden hun ble påført under fødsel. I hennes tilfelle konkluderte tingretten til slutt med at skaden kunne vært

unngått ved et annet inngrep. Hun kvalifiserte derfor til slutt til pasientskadeerstatning.

Men ikke alle fødselsskader skyldes feilbehandling. Å føde er i seg selv en risiko, og det vet vi. Derfor sto jeg her i går og spurte statsråden hva han ville gjøre for å sikre en god nok fødselsomsorg. En god fødselsomsorg ville tilsi at det er én-til-én-oppfølging på fødestuene. Det mangler vi i flere tilfeller i dag.

Det vi har i dag, er tilfeller som Helse Bergen, der bemanningen på Kvinneklivnikken er så lav at ansatte sender bekymringsmelding til fylkeslegen. Våre dyktige jordmødre redder liv hver dag og reduserer skade. Da må vi lytte når de er så bekymret som vi hører at de er nå.

En god fødselsomsorg ville tilsi at fødende har kort reisevei til fødestuer. Det ville minimere risiko. Da er det bekymringsverdig at regjeringen planlegger å legge ned ytterligere fire fødestuer og øke avstanden til sykehus ytterligere. Det er ikke skremsepropaganda når opposisjonen nevner det, eller når kvinneorganisasjoner for øvrig gjør det. En god fødselsomsorg ville tilsi at fødende som må transporteres i ambulanse, blir fulgt av jordmor. Det har vi ikke i dag. Det er med andre ord et stykke til vi har det nivået på fødselsomsorgen som vi kunne ha hatt.

Jeg får det inntrykket at regjeringspartiene og statsråden mener at fødselsomsorgen er god nok, men jeg vet at vi kan gjøre bedre. Uansett: Å føde vil alltid være en risiko, og denne risikoen mener altså regjeringspartiene at det er rimelig at kvinnen skal bære alene. Det mener ikke opposisjonen. Derfor fremmer vi i dag, sammen med Senterpartiet og Arbeiderpartiet, forslag om å sikre retten til erstatning ved omfattende fødselsskader, og det skulle bare mangle.

Statsråd Bent Høie [10:33:43]: Det er viktig at samfunnet følger opp pasienter som får skade, på en god måte. Det gjelder også kvinner som blir alvorlig skadet under fødsel. Jeg tror vi alle sammen blir berørt når vi hører kvinnene fortelle sine historier om at det som skulle være en fødsel som de fleste ser på som noe som bare skal bringe godt med seg, får så alvorlige og langvarige konsekvenser for kvinnen.

Samtidig er det også viktig å opprettholde de rammene som Stortinget har fastsatt for rett til erstatning etter pasientskadeloven. Pasienter har rett til erstatning for skade som skyldes behandlingen. Den retten gjelder selvfølgelig også kvinner som har født. Men dette gjelder først og fremst når det har skjedd en svikt. Dersom denne forutsetningen fjernes, vil i ytterste konsekvens alle som får en alvorlig skade eller sykdom, ha rett til pasientskadeerstatning. En sann løsning er noe helt annet enn det som er formålet bak pasientskadeloven, og vil innebære helt uante økonomiske konsekvenser og at vi

braker pengene på utbetalinger av store erstatningssummer istedenfor f.eks. å forbedre pasienttilbudet.

Det kan synes som om forslagsstillerne mener at et sånt unntak likevel bør kunne innføres for fødende kvinner, i og med at «det alltid vil være risikoer ved en fødsel». En løsning hvor skader etter fødselshjelp alltid skal gi rett til erstatning, vil etter min vurdering ikke være rimelig, sett opp mot andre pasientgrupper. Det er mange mennesker som av ulike grunner blir syke eller pådrar seg skade. Pasientskadeordningen kan ikke utvides til å dekke all risiko for skade. I likhet med komiteen vil jeg understreke at vi har en god offentlig helsetjeneste og gode velferdsordninger som skal sikre at de som trenger hjelp, får det.

Totalruptur under fødsel er en alvorlig tilstand som kan gi omfattende plager. Heldigvis har antallet fødende som opplever dette, gått ned de siste årene, takket være dyktige jordmødre og leger som har innført nye metoder i fødselshjelpen. Ifølge spesialister på fødselshjelp er det ikke mulig å unngå all skade, selv om fødselshjelpen er bedre. Mange får også tilbake god funksjon gjennom operasjoner eller annen behandling. Sykehusene har ansvar for at alle kvinner som trenger det, skal få tilbud om den type hjelp.

Etter min vurdering vil ikke en utvidelse av pasientskadeloven være veien å gå for å ta vare på kvinner som blir sterkt skadet under fødsel. Det viktigste er å fortsette å styrke tilbudet, både før og under fødsel og eventuelt ved skade etter fødsel.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [10:37:16]: Jeg er helt enig med statsråden i at det er ekstremt viktig å sørge for at man har en god fødselsomsorg, men det må ikke forveksles med den saken vi diskuterer i dag. Det vi diskuterer i dag, er de sakene hvor det går så altfor gærent selv om apparatet kanskje ikke har gjort det de skulle. Og noen ganger går det gærent selv om alle har gjort alt riktig.

Statsråden holder på linjen med at det har store konsekvenser dersom forutsetningen at det må ha skjedd svikt i pasientbehandlingen, fjernes – på tross av at vi i dag hardenue unntaksbestemmelsen. Da lurer jeg på: Mener statsråden at unntaksbestemmelsen – og loven i sin helhet – fungerer optimalt, slik den burde, når vi ser at 72 pst. av kvinnene som søker om erstatning etter alvorlige fødselsskader, ikke får erstatning? Mener statsråden at disse kvinnene i stedet må akseptere risikoen?

Statsråd Bent Høie [10:38:23]: Når en ikke får erstatning, skyldes det i all hovedsak at årsaken til skaden ikke er pasientbehandlingen. Unntaksordningen er

også veldig tydelig på at skaden, selv om den ikke direkte kan relateres til pasientbehandlingen, skal være både alvorlig og uventet – ikke alvorlig eller uventet, men alvorlig og uventet. Det er det Stortinget har sagt.

Så er det pasientskadeerstatningsordningen og domstolen som i siste instans gjør lovtolkningen i den enkelte sak, som representanten Bjørnebekk-Waagen er klar over. Fjerner en «uventet», vil det, som jeg sa i mitt innlegg, også være veldig mange andre pasienter som får en alvorlig sykdom som ikke skyldes pasientbehandlingen, og det får store konsekvenser, som da kan få erstatning.

Elise Bjørnebekk-Waagen (A) [10:39:31]: Jeg hører at statsråden fortsetter på den linjen med at vi ikke kan ha egne regler for noen pasientgrupper, som han sa fra talerstolen. Pasientgruppene vi her diskuterer, er pasientgruppen «mann» og pasientgruppen «kvinne». Vi kan ikke ha egne regler for fødende kvinner, for det vil være veldig urettferdig for ikke-fødende menn. Dette klarer jeg ikke helt å forstå. Jeg vil gjerne prøve å se hele bildet. Kanskje statsråden kan hjelpe meg og forklare hvorfor det er så genuint urettferdig at fødende kvinner skal ha rett til erstatning.

Statsråd Bent Høie [10:40:09]: Nei, loven skiller ikke mellom menn og kvinner. Det som loven skiller mellom, det viktigste skillet, som også representanten er klar over, er om skaden skyldes forhold ved pasientbehandlingen eller ikke.

Vi har en unntaksordning, men unntaksordningen har også to veldig tydelige vilkår. Det ene er at skaden er alvorlig, og det er det ingen tvil om at er tilfellet i veldig mange av disse sakene. Det andre vilkåret er at skaden er uventet. I de tilfellene hvor en ikke får erstatning, er det f.eks. fordi skaden ikke er uventet. Det er noe som veldig mange – både mannlige og kvinnelige pasienter – opplever i dag, og også opplever som urimelig fordi de har fått en behandling som gir en risiko for skade, og de får den skaden. De opplever det da som urimelig at de ikke får erstatning. Det gjelder både menn og kvinner.

Kjersti Toppe (Sp) [10:41:30]: Det er jo forskjell på ei vanleg pasientbehandling og ein fødsel, for ei pasientbehandling kan ein faktisk stort sett – iallfall av og til – velja vekk, men ein fødsel er det vanskelegare å velja vekk. Difor er dette ein spesiell situasjon, og eg reagerer på at ein samanliknar dette med all anna pasientbehandling i helsestellet, når det er snakk om fødsel og det å føda eit barn.

Eg har høyrte kva statsråden har sagt om den unntaksregelen og kravet om at skaden skal vera både særleg stor og uventa. Det eg spør meg om da, er om statsråden meiner at alle komplikasjonar som vi har høyrte om, al-

vorlege komplikasjonar etter fødsel – ja, det er til og med kvinner som døyr etter fødsel – er ein venta komplikasjon etter fødsel, slik ein skal forstå lovverket i dag. Eg vil gjerne at statsråden greier meir ut om kva han meiner med «uventet» komplikasjon ved fødsel.

Statsråd Bent Høie [10:42:30]: Det er helt riktig at pasienter i Norge har lov til å velge å si nei til behandling, men får man en alvorlig hjertelidelse eller kreftsykdom som man med stor sannsynlighet dør av, er det selvfølgelig sånn at den valgmuligheten framstår som relativt teoretisk.

Så vet representanten like godt som meg at en del av de behandlingene som vi f.eks. tilbyr hjertepasienter i Norge, innebærer en viss prosentvis risiko for at behandlingen gir pasienten en skade, uavhengig av om pasienten er kvinne eller mann. Lider pasienten skade som følge av behandlingen, men der det er en påregnet risiko ved behandlingen, får ikke pasienten erstatning. Veldig mange pasienter opplever det som helt urimelig, fordi også noen av de skadene er alvorlige. Representanten vet også like godt som meg at pasienter som ønsker å bli gravide, noen ganger også får klar informasjon om økt risiko ved deres graviditet, for den er også individuell.

Kjersti Toppe (Sp) [10:43:41]: Eg høyrer kva statsråden forklarar om andre pasientbehandingar, men det er no slik at ved fødsel er det to foreldre, og det er den eine forelderen som her står igjen med heile risikoen. Det er òg det som gjer at dette er litt spesielt.

Men statsråden svarte ikkje på kva han eigentleg ser for seg når det gjeld det som står i unntaksregelen – særleg stor og uventa. Er all fødsel definert ut av den unntaksregelen fordi alle komplikasjonar som skjer ved fødsel, alvorlege komplikasjonar som kan gje uførleik – det kan òg skje dødsfall – er venta komplikasjonar etter ein fødsel? Er statsråden tilfreds med at vi har eit lovverk som legg opp til det?

Statsråd Bent Høie [10:44:34]: Nei, det er jo det som blir vurdert i hvert enkelt tilfelle. Derfor er det helt tydelig at fødselsskader ikke er definert ut av verken lovens hovedformål eller unntaksordningen. Så fødselsskader kan også vurderes ut fra unntaksordningen, men fødselsskader må på lik linje med andre skader tilfredsstille de samme kriteriene. Da vet også representanten godt at det vil være store individuelle forskjeller, så det må vurderes i hver enkelt sak.

Kjersti Toppe (Sp) [10:45:10]: Eg har eit siste spørsmål, som går på det som nokon andre representantar har tatt opp, om korleis ein førebyggjer alvorlege komplikasjonar, og da er nærværet av jordmor veldig viktig. Statsråden har sjølv sett krav til helseføretaka om at alle

fødande i aktiv fase av fødselen skal ha ei jordmor hos seg, så tidleg som mogleg og heilt fram til fødselen er over. Så har statsråden i svar på skriftleg spørsmål til Stortinget sagt at departementet i dag ikkje har oversikt over talet på fødande som har fått dette oppfylt. Med den diskusjonen som går bl.a. ved Kvinneklubben i Bergen, synest eg dette spørsmålet er aktuelt òg i samband med denne saka, sidan det er dette statsråden viser til er løysinga. Vil statsråden no sørgja for at han får desse tala på bordet, om kvinner får ein-til-ein-omsorg ved fødsel?

Statsråd Bent Høie [10:46:14]: Dette rapporteres det på, selv om en, som representanten er inne på, ikke har et tall. Siden dette er et krav fra meg, at en skal jobbe for å nå dette målet, rapporteres det på det. Det som er tilfellet, er at hvis vi ser på resultatene av det som har skjedd de siste årene, blir kvaliteten på norsk fødselsomsorg stadig bedre. Når vi spør kvinnene, har vi sett at de har blitt stadig mer fornøyd med tilbudet. Hvis vi ser på jordmordekningen, ikke minst i kommunene, har vi siden jeg overtok ansvaret for helsetjenesten i Norge, sett en kraftig økning i jordmorårsverk i kommunene. Når vi samtidig også har hatt en ganske stor nedgang i antallet fødsler, har jordmordekningen per 10 000 fødsler hatt en økning på rundt 70 pst. Så det er all grunn til å si at tilbudet år for år har blitt bedre til fødende kvinner.

Presidenten: Replikordskiftet er avslutta.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Tuva Moflag (A) [10:47:39]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å holde innlegg i denne debatten, men jeg reagerte på beskrivelsen om å «skremme» kvinner. Det synes jeg var en underlig språkbruk i denne saken. Mange kvinner frykter nok det å føde i utgangspunktet. Det er ofte det man går og gruer seg for når det nærmer seg – hva som kan skje, hva som kan oppstå under fødselen – og jeg synes ingen politikere her driver og skremmer kvinner ved å ta opp dette forslaget. Det som tvert imot er skremmende, er at man bagatelliserer det og ikke ser at det her er et hull i lovverket og i rettighetene til kvinner, som vi bør rette opp i. Den «skremmingen» synes jeg hører hjemme et annet sted.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:48:38]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjer-

kol, Tuva Moflag, Tellef Inge Mørland, Elise Bjørnebekk-Waagen og Tore Hagebakken om å utrede og innføre kvalitetskrav for eldreomsorg i norske kommuner (Innst. 173 S (2018–2019), jf. Dokument 8:24 S (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske frå helse- og omsorgskomiteen vil presidenten foreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvart partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten foreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve høve til inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Åshild Bruun-Gundersen (FrP) [10:49:26] (ordfører for saken): Jeg skal bruke litt mer taletid nå.

Komiteen støtter enstemmig opp om forslaget intensjon om å sikre en bedre kvalitet i eldreomsorgen. De eldre må kunne forvente tjenester av like god kvalitet i hjemmetjeneste og sykehjem uansett hvor i landet de bor. Omsorgstilbudet for eldre i norske kommuner må være mangfoldig og tilpasset de eldres ulike behov.

Men vi ser – og erkjenner – at forskjellene mellom kommunene i dette landet er stort. Derfor har regjeringen lagt fram en kvalitetsreform, Leve hele livet, en kvalitetsreform som skal ha som mål å sikre bedre mat og måltider, helsehjelp, sammenhengende tjenester, aktivitet og fellesskap. Det vil komme tilskuddsordninger når denne reformen kommer i gang. Reformarbeidet er bare så vidt begynt. Kommunene har nå fått i oppgave å lage lokale tilpasninger av denne kvalitetsreformen, og regjeringspartiene ser fram til det videre arbeidet.

Det er viktig å presisere at også tannhelsetilbudet er en oppgave kommunene og fylkeskommunene må ta på alvor. Vi ser i altfor stor grad at fylkeskommunene ikke er flinke nok til å følge opp tannhelsetilbudet for de eldre i kommunene, og jeg lurer på om det kan være noen tette skott i samarbeidet mellom kommunene og fylkeskommunene, som man definitivt må ta alvorlig lokalt.

Regjeringspartiene har økt tilskuddet til etablering og renovering av nye sykehjem. Det er viktig. Det er et økt tilskudd til dagaktivitetstilbud for hjemmeboende personer med demens – et forslag vi ønsker å lovfeste. Vi har etablert et forsøksprosjekt om statlig finansiert eldreomsorg, som har hatt stor suksess i de kommunene som har vært med i ordningen. Denne ordningen blir nå videreført i tid, og seks nye kommuner får være med på forsøket.

Jeg vil benytte anledningen til også å framheve fritt brukervalg. Fritt brukervalg er viktig for å styrke kvaliteten i eldreomsorgen lokalt. Hvis man trekker en paral-

lell til prosessen rundt barnehagene, ser man at når man slipper til kommersielle og kommunale aktører i en sunn konkurranse, øker kvaliteten og tilfredsheten ved tilbudet for alle. Jeg synes derfor det er synd å se hvordan Oslo kommune, med Arbeiderpartiet i spissen, ønsker å reversere fritt brukervalg og gjøre det vondt og vanskeligere for private aktører å tilby tjenester, for det viktigste av alt er faktisk at de eldre får valgfriheten, får muligheten til å få et godt tilbud, og det er mindre viktig hvem som leverer tilbudet.

Vi har den siste tiden sett at Oslo kommune, i tillegg til å øke kvaliteten med større bruk av private aktører, kunne ha spart innbyggerne for 440 mill. kr – penger de kunne ha brukt på å styrke eldreomsorgen ytterligere. Men i stedet har Arbeiderpartiet i Oslo valgt å ha de ideologiske skylappene på og vil frarøve de eldre muligheten til å velge mer selv.

Regjeringspartiene har med dette tatt viktige grep for å sikre bedre kvalitet i eldreomsorgen. Reformarbeidet med Leve hele livet har bare nettopp kommet i gang. Vi ser fram til det videre arbeidet. Vi har et stort løft med statlig finansiert eldreomsorg, som vi registrerer at særlig Arbeiderpartiet lokalt er veldig for, men her på Stortinget er veldig imot. Med det mener vi at vi har tatt viktige grep. Vi er ikke i mål, men vi har kommet langt på vei. Vi ser derfor ikke noe behov for å støtte forslagsstillerens forslag i denne saken, men ser fram til å diskutere videre kvalitetsløft av eldreomsorgen lokalt. Med det vil jeg løfte fram komiteens innstilling.

Tuva Moflag (A) [10:53:32]: Eldreomsorgen er et kommunalt ansvar, og mange kommuner gjør en veldig god jobb med å skape gode tilbud for sine innbyggere. Ordfører Elin Gran Weggesrud forteller meg om Sandetun sykehjem, som både har skjøvet på middagen og innført nye serveringsmetoder, som gjør at hver enkelt beboer får tilpasset maten ut fra egne behov. Resultatet er at flere beboere enten holder eller øker vekten. Vi har Rælingen, Bodø og Eidsvoll kommuner, som satser på egne kjøkken med matproduksjon til både sykehjem og hjemmeboende. Vi har ordfører Hanne Opdan og Ski kommune, som har satset på en stor etablering av dagaktivitetsplasser for mennesker med demens, og som har skrevet under en samarbeidsavtale med Nasjonalforeningen for folkehelsen om demensvennlig kommune. Vi har Oslo kommune, som ligger i tet når det gjelder legemiddelgjennomgang for beboere som har langtidsplass på sykehjem. Målet for Oslo kommune er ikke billigst mulig eldreomsorg, men best mulig eldreomsorg. Vi har Levanger kommune, som ligger i front når det gjelder ukentlige legetimer per beboer i sykehjem.

Til tross for alle disse gode eksemplene er ikke dette noen garanti for tilbudet den enkelte eldre får. Variasjonen mellom kommunene er for stor. Ernæring, legebeseøk, tannhelse på sykehjem og ventetid på dagaktivitetstilbud er alle eksempler på samme utvikling. I gjennomsnitt bedrer tallene seg, men variasjonen mellom fylkene og kommunene er for stor. Dette gjelder også for ventetid til sykehjem, hvorvidt man har hatt en legemiddelgjennomgang i løpet av de siste tolv månedene, andelen enerom med eget bad og WC og hjelp til deltakelse i organisasjoner og aktiviteter. Derfor mener Arbeiderpartiet det er nødvendig å innføre krav til hvilken kvalitet det skal være på omsorgen i norske kommuner. Det bør settes en standard som bidrar til at kommuner og fylker som ligger under standarden, får hjelp til å forbedre kvaliteten på sine tjenester. Egne innsatsteam bør følge opp kvaliteten på omsorgstjenestene og gi kommunene bistand og veiledning, slik at alle får hjelp og omsorg av høy kvalitet. En nærmere organisering av innsatsteamene, inkludert Fylkesmannens rolle, må selvfølgelig utredes.

Siden eldreomsorgen er kommunal, vil det naturlig nok være ulike måter å løse oppgavene på. Tilbudet verken er eller skal være likt, men det skal være likeverdig. I dag er variasjonen for stor til at vi kan si at eldre i Norge får et likeverdig tilbud. Senere i dag behandler vi en riksrevisjonsrapport om nettopp kvalitet i eldreomsorgen. Riksrevisjonen peker på to viktige ting: behovet for bedre mål på kvalitet i eldreomsorgen og flere statlige virkemidler. Riksrevisjonens rapport viser behovet for forslaget om kvalitetskrav i eldreomsorgen nettopp for å få bedre kvalitetsindikatorer og for å sikre et like godt tilbud fra Lindesnes til Nordkapp.

I tillegg til forslaget vi behandler i dag, har Arbeiderpartiet foreslått en rekke statlige virkemidler: helseteknologiordning for kommunene, midler til nye boformer, styrking av nasjonal lederutdanning, kompetente innsatsteam for å heve kvaliteten på eldreomsorgen og gjeninnføring av et skikkelig kulturtilbud for eldre gjennom Den kulturelle spaserstokken.

Vi står overfor en utvikling med dobbelt så mange eldre i løpet av de neste 20 årene. Selv om mange er friske og raske, er det mange som vil få behov for helse- og omsorgstjenester. Om vi klarer å løse disse oppgavene, handler om hvordan vi rigger oss i dag.

Med det tar jeg opp Arbeiderpartiets forslag.

Presidenten: Då har representanten Tuva Moflag teke opp forslaga frå Arbeidarpartiet.

Astrid Nøklebye Heiberg (H) [10:57:45]: Det er ikke lenge siden sist vi i denne sal debatterte kvalitet i eldreomsorgen, for i høst vedtok vi reformen Leve hele livet, som jo nettopp er en kvalitetsreform for eldre.

Den skal sikre at vi gamle får god omsorg og en verdig alderdom, uavhengig av hvor vi bor.

For de aller fleste er Norge et svært godt land å bli gammel i. Velferdstilbudene er trygge og gode, eldre mennesker får hjelp og støtte til å mestre både sykdommer og aldersrelaterte utfordringer som dukker opp – for det gjør de. Men dessverre kan vi også se det motsatte enkelte steder. Det svikter for ofte på grunnleggende elementer som mat, aktivitet og fellesskap, riktig helsehjelp og sammenheng i tjeneste, og nettopp disse områdene er det Leve hele livet tar tak i.

Nå er det opp til kommunene å lage planer for hvordan de skal kunne følge opp dette med Leve hele livet. Vi har satt av midler i statsbudsjettet for 2019 for å bistå med både utvikling, gjennomføring og evaluering av planene. Alle kommunene blir invitert til å delta i et læringsnettverk, slik at de kan dele erfaringer og lære av hverandre.

Derfor er det gledelig at enda flere partier nå har lyst til å være med på å diskutere kvaliteten i eldreomsorgen, og det er særlig gledelig – synes mange av oss, i hvert fall – at forslaget stort sett foreslår arbeid som regjeringen allerede er i gang med. Ja, faktisk er jeg ganske stolt av at også opposisjonen er så fornøyd med kvalitetsarbeidet som allerede gjøres, at de i dag ønsker at vi skal vedta ganske mye av det enda en gang.

For eksempel: Det er allerede plikt til legemiddelgjennomgang i sykehjem. Det innførte vi i 2017. Vi har allerede sendt på høring et forslag om lovfestet plikt til dagaktivitetstilbud for hjemmeboende personer med demens. Ernæring er siden 2016 en del av pasientsikkerhetsprogrammet i sykehus, sykehjem og hjemmetjenester. Et av hovedområdene i Leve hele livet er nettopp mat og ernæring.

For å forbedre eldreomsorgen må vi kunne dokumentere både det som fungerer bra, og det som fungerer dårligere, og når vi vet hvor skoen trykker, har vi langt bedre muligheter til å kunne heve standardene. Da må vi også ha åpenhet om resultatene. Det synliggjør kvaliteten og gjør det enda enklere for kommunene å lære av hverandre. På den måten kan vi få god kvalitet på tvers av kommunegrensene.

Jeg håper derfor at denne debatten markerer overgangen til en tid hvor det er kvaliteten i eldreomsorgen som er det viktigste av alt. Det er viktigere enn eierform, enn helgefri og eventuelt økonomisk overskudd. Det er det vi nå skal fokusere på.

Kjersti Toppe (Sp) [11:01:01]: Senterpartiet støtter intensjonen i forslaget om å sikre likeverdige helsetjenester og å heve kvaliteten i eldreomsorga i heile landet, og ha tiltak så ein kan styrkja kvaliteten i dei kommunane der det trengst.

Det er sagt og skrive i innstillinga om kvalitetsindikatorar at vi har ein del kvalitetsindikatorar i kommunehelsetenesta, men at det er veldig få – og det er langt færre der enn det er i spesialisthelsetenesta – og at dette kan vera ein reiskap for å sikra kvaliteten og pasientsikkerheitsarbeidet i kommunane.

Det vi er skeptiske til, er om det vert for mange kvalitetsindikatorar. Ein må vera veldig bevisst på kva slags kvalitetsindikatorar ein set, for det er for oss òg ein forskjell på å ha ein kvalitetsindikator som er til eiga hjelp for kommunane, og eit kvalitetskrav som er å styra ved lov frå Stortinget. Vi er bekymra for at dersom ein stiller slike krav, vert det kanskje viktigare for kommunen at dei ligg over ein gitt verdi med omsyn til desse kvalitetskrava, der ein risikerer at andre område som kan vera vel så viktige, men som ikkje kan målast og kontrollerast på den måten, vert nedprioriterte, at ein flyttar merksemda frå dei kvalitetsområda som er viktige å følgja opp, til dei områda der det er mogleg å måla.

Vi har i innstillinga vist til noko som vi meiner er viktigare enn denne fokuseringa på kvalitetsindikatorar. Vi viser til at «god ledelse og tilstrekkelige ressurser lokalt er det mest avgjørende for kvaliteten i den kommunale omsorgstjenesten». Vi veit jo at ein kan ha to sjukeheimar i ein kommune, som har den same økonomien, der den eine har eit betre system for kvalitet og pasientsikkerheit og meir fornøgde brukarar enn den andre. Det har med leiing å gjera, og det har med lokal leiing å gjera, den leiinga som er nærmast brukaren og pasienten. Det er utruleg viktig at vi får gode system som gjer at ein har ei god leiing som nettopp sørgjer for forbetringar av kvaliteten nærmast pasienten og nærmast brukaren.

Vi skriv i innstillinga at vi ønskjer «en reform for økt tillit og verdibasert ledelse på alle nivåer i den kommunale helse- og omsorgstjenesten, der man gir fagfolk i førstelinjetjenesten tillit og ansvar og styrker den verdibaserte ledelsen nærmest pasienter og brukere».

Så har Norsk Sjukepleiarforbund ein veldig interessant høyringsuttale til dette representantforslaget. Dei viser til noko av det same som eg har tatt opp her. Dei viser òg til at det er ein del utfordringar lokalt, som f.eks. mange deltidstilsette, at det er krav om innsparingar, og at det er mange tilsette med ulik kompetanse. Dei har fire tiltak til forbetringar:

1. Ein må få på plass nødvendig dokumentasjonsverktøy.
2. Ein må få eit system for leiingsmessig oppfølging av kvaliteten der ute.
3. Ein må tydeleggjera forventningane til kommunane om kva ressursar og rammevilkår som faktisk må til.
4. Ein må auka støtta til eksisterande fag- og kompetansmiljø.

Sjuepleiarforbundet skriv i høyringsuttalen at dei meiner dette er viktigare å prioritera enn å utvikla nye kvalitetskrav.

Vi har ein ny debatt litt seinare i dag om Riksrevisjonens undersøking av tilgjengelegheit og kvalitet i eldreomsorga. Funna der er ganske kvasse. Dei eldre vert tildelt helse- og omsorgstilbod utan at dei er involverte – dei er ikkje eingong spurde ein del plassar. Det manglar kunnskap om kvalitet. Det er utfordringar med pasientsikkerheita. Det er ganske alvorleg. Ein treng òg meir kunnskap om forbetningsarbeidet lokalt, og så har ein heller ikkje nok kunnskap om kapasiteten. Dette kjem vi tilbake til i neste debatt, men eg vil iallfall no ta opp det forslaget som Senterpartiet er med på.

Presidenten: Representanten Kjersti Toppe har teke opp det forslaget ho refererte til.

Sheida Sangtarash (SV) [11:06:25]: Kvaliteten i eldreomsorgen varierer fra kommune til kommune, og utfordringene knyttet til aktivitetstilbud, helsetjenester og koordinasjon av helsetjenester, tannhelse og mat til de eldre er store. I Leve hele livet var det mange gode ideer. Vi gledet oss til en reform. Vi ble skuffet fordi vi så mangelen på forpliktelse og finansiering, og derfor har jeg tidligere også sagt at det ikke kan kalles en reform. Derfor ser jeg hvorfor andre partier ser et behov for å fremme forslag for å heve kvaliteten i eldreomsorgen.

Det er mange dyktige mennesker som jobber i eldreomsorgen. Samtidig er det store variasjoner i den omsorgen som de eldre får. Jeg vil derfor si at jeg støtter intensjonen i forslagene fra Arbeiderpartiet om å sikre likeverdighet og heve kvaliteten i eldreomsorgen, særlig når vi vet at i årene som kommer, vil vi få en enda større eldrebølge, og behovet for gode og trygge tjenester vil øke. Men vi mener samtidig, i likhet med Senterpartiet, at det i dag finnes gode kvalitetsindikatorer, og at en erstatning av disse med kvalitetskrav kan føre til at vi risikerer at kvaliteten nedprioriteres på viktige faglige områder som ikke måles. Vi må øke tilliten, og vi må stole på at de ansatte kan gjøre jobben sin. Derfor vil SV jobbe for en tillitsreform.

Vi er også enig med Senterpartiet når det gjelder arbeidet med god og stedlig ledelse i alle kommunale helse- og omsorgstjenester, og vi mener verdibasert ledelse må stå i fokus.

Til slutt, når jeg tar opp forslaget fra SV, vil jeg si at de store utfordringene knyttet til kvalitet i dagens eldreomsorg er sterkt tilknyttet bemanning. Det er en utfordring at bemanningen generelt er for lav til å møte behovene, og at det er mangel på faste og hele stillinger. Dette gjelder sykepleiere, annet nødvendig helsepersonell og merkantile støttefunksjoner. Når bemanningen er lav, er det ikke mulig å få til den nødvendige kvalite-

ten, selv med god ledelse eller med flere krav. Vi må sikre nok fagpersoner og nok ansatte fordi det til syvende og sist er de menneskelige og faglige ressursene som er i direkte kontakt med de eldre i hverdagen, og det er de som sørger for å sikre den nødvendige omsorgen. Derfor fremmer SV forslag om en utredning av kvalitets- og kompetansebaserte bemanningsnormer i eldreomsorgen.

Presidenten: Representanten Sheida Sangtarash har teke opp det forslaget ho refererte til.

Statsråd Åse Michaelsen [11:09:53]: Jeg synes det kommer fram mye bra i denne debatten – og vi skal jo fortsette den etterpå, i neste sak.

Denne regjeringen er svært opptatt av at eldre skal ha en trygg og verdig alderdom. Det er også en av grunnene til at denne regjeringen opprettet min ministerpost, altså eldre- og folkehelseminister. Vi har også jobbet målrettet for å øke kapasiteten, kompetansen og ikke minst kvaliteten i omsorgstjenestene de seneste årene. Jeg er stolt av å være i en regjering som har økt bevilgningene til kommunene, ikke minst for å sette dem i stand til å kunne gi gode tjenester til eldre mennesker.

Vi jobber hele tiden med å forbedre tjenestene. Dette gjør vi bl.a. ved å bidra til flere og bedre heldøgns omsorgsplasser, flere årsverk og økt kompetanse hos ansatte. Jeg er glad for at vi nylig har satt i verk kvalitetsreformen for eldre, Leve hele livet. Denne reformen, som komiteen kjenner godt til, skal bidra til å løfte kvaliteten på tjenestene og legge til rette for at eldre skal leve aktive, trygge og verdige liv. Som dere vet, bygger denne reformen på tiltak som allerede er satt i gang i flere kommuner, og som vi vet fungerer i praksis. Dette er tiltak som skal utsette og ikke minst forhindre sykdomsutvikling. Dette er en kvalitetsreform som skal fremme mestring og styrke kompetansen, og der ligger kvaliteten og kapasiteten i helse- og omsorgstjenestene som en planke i bunnen.

For å bistå kommunene med å spre og dele erfaringer har vi etablert et nasjonalt og regionalt støtteapparat. Kommunene inviteres til å ta stilling til hvordan løsningene i Leve hele livet kan utformes og gjennomføres lokalt. I årets budsjett er det bevilget 48 mill. kr til dette arbeidet med både å kartlegge og hjelpe kommunene til å se på hva de er gode på, og hva de er dårlige på. Det vil så bli innarbeidet løsninger i egne planverk, og deretter settes reformen ut i livet. Vi har varslet at kommunene som omstiller seg i tråd med reformen, vil bli prioritert innenfor eksisterende og eventuelt nye øremerkede ordninger – og legg merke til ordene øremerkede ordninger. Vi kommer tilbake til dette i budsjettsammenhengene.

Regjeringen er opptatt av at pasienter, pårørende og publikum skal få bedre kunnskap om kvaliteten på behandlingene i helse- og omsorgstjenesten. Derfor har vi innført flere kvalitetsindikatorer for omsorgssektoren. Vi har også tatt flere grep for å sikre bedre helse- og omsorgstjenester til pasienter og brukere. Jeg tenkte at jeg kunne nevne noen av disse:

- Vi har lagt fram en nasjonal handlingsplan for bedre kosthold. Ernæring er også en del av pasientsikkerhetsprogrammet i sykehus, sykehjem og hjemmetjenesten, og det er laget tiltakspakker for dette arbeidet.
- Fra 2017 har vi fått kvalitetsindikatorer for ernæring og legemiddelgjennomgang, og det er innført en plikt til legemiddelgjennomgang i sykehjemmene, både ved ankomst og minst én gang i året.
- Eldre som oppholder seg på sykehjem eller mottar hjemmesykepleie over lengre tid, har rett til gratis nødvendig tannhelsetjeneste fra fylkeskommunen.
- Regjeringen har også hatt på høring et forslag om å lovfeste en plikt for kommunene til å tilby dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens. Dette vil tre i kraft fra 1. januar 2020.

Jeg vil understreke at helse- og omsorgstjenesteloven pålegger kommunene å sørge for at personer som oppholder seg i kommunen, tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. Av samme lov går det fram at tjenesten som tilbys eller ytes, skal være forsvarlig. Dette betyr at tjenestene må holde tilfredsstillende kvalitet, ytes i tide og i tilstrekkelig omfang. Gjennom den nye forskriften om ledelse har vi laget både ledelses- og kvalitetsforbedringer, og der er kommunen pålagt å planlegge virksomhetens aktiviteter slik at den har oversikt over relevante regelverk, retningslinjer og veiledere. Kommunen skal også ha en plan for hvordan dette skal gjøres kjent i virksomheten. Formålet med forskriften er å bidra til faglig forsvarlige helse- og omsorgstjenester, kvalitetsforbedring og pasient- og brukersikkerhet. Jeg er glad for at vi har et helsetilsyn som har det overordnede faglige tilsynet med de kommunale helse- og omsorgstjenestene. Tilsyn og rådgivning skal bidra til at befolkningens behov for tjenester blir ivaretatt, at tjenestene blir drevet på en forsvarlig måte, og at svikt i tjenestetvingene avdekkes og forebygges.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Tuva Moflag (A) [11:15:02]: Som jeg var inne på i mitt innlegg, vil det bli dobbelt så mange eldre i Norge de neste 20 årene. Mange av dem kommer til å være friske og raske, men mange kommer også til å trenge hjelp. Hvordan vi rigger oss i dag, vil være avgjørende for om vi klarer oppgaven.

Arbeiderpartiet mener at en styrket kommuneøkonomi er en del av denne løsningen. I vårt alternative budsjett hadde vi 3,5 mrd. kr mer til kommunene enn det regjeringen hadde. Mitt spørsmål til statsråden er om hun mener at dagens kommuneøkonomi gir rom for nok ansatte i eldreomsorgen, slik det er i dag.

Statsråd Åse Michaelsen [11:15:42]: Ja, det mener jeg det er rom for. Ser vi på antall kommuner som har vært på ROBEK-listen, og dem som vi nå står overfor, som nå er nede i 17 kommuner – hvis jeg husker rett – er jo det en tydelig indikator på at vi har lyktes med å bedre økonomien. I tillegg har kommunene aldri hatt så god råd som nå, men vi ser også at rike kommuner, kommuner som har overskudd, kommuner som legger midler på bordet osv., ikke nødvendigvis leverer bedre pleie- og omsorgstjenester.

Tuva Moflag (A) [11:16:17]: Statsråden var i sitt innlegg inne på at kommuner som omstiller seg i tråd med Leve hele livet, vil bli premiært, og da kan man jo anta at det er de flinke kommunene, de som er frampå i skoa, som også vil omstille seg i tråd med reformen. Hvordan vil statsråden følge opp kommuner som ikke omstiller seg i tråd med reformen, og sikre at innbyggerne i de kommunene også får likeverdige tjenester?

Statsråd Åse Michaelsen [11:16:50]: Jeg synes det er et relevant og godt spørsmål fra representanten Moflag.

Nå er det sånn at reformen skal virke i fem år, først og fremst. Vi håper at den omstillingen som denne reformen skal klare å få til, vil gi oss nettopp god kunnskap om hvem det er som er gode, og hvem som ikke klarer ting. Det er jo også en del av de 48 millionene som er på inneværende år, hvor vi i samarbeid med KS og fylkesmennene skal lage nettverk hvor vi skal gjøre det mulig for de kommunene som per i dag enten ikke har god nok kunnskap om sine innbyggere eller ikke har kompetanse nok til å ta de rette valgene, å få hjelp til i fellesskap å finne ut av: Hvem er det som bor i kommunen? Hvem er de eldre hos oss? Hva er det vi er gode på, og hva er vi dårlige på? Vi har stor tro på at sånne nettverk vil hjelpe til med å løfte også de kommuner som per i dag ikke er gode nok.

Tuva Moflag (A) [11:17:44]: Men man skal jo allerede premiere de kommunene som omstiller seg i tråd med reformen, og jeg lurer på konkret hvilken oppfølging eller hvilke sanksjoner de kommunene som ikke omstiller seg i tråd med reformen, vil få.

Statsråd Åse Michaelsen [11:18:02]: Det er det for tidlig for meg å si. Jeg håper – det er mitt mål – at alle kommuner skal klare å løfte seg i et sånt nettverk, det at man hjelper hverandre i de ulike kommunegruppene,

bl.a., med å se på utfordringer som den enkelte kommune sliter med, og finne løsninger på det. Så jeg vil jo følge den reformen så lenge jeg sitter på den plassen jeg sitter på nå, og se at dette fungerer bra.

Når det gjelder øremerkede midler, vil jeg påstå at det at vi skal få prioritert øremerkede midler i reformen, er nøkkelen – det tror jeg – det at det går direkte til det vi ønsker oss innenfor Leve hele livet-reformen, istedenfor at pengene, som vi ser i noen kommuner, kanskje forsvinner til andre ting som en ikke ønsker seg.

Kjersti Toppe (Sp) [11:18:58]: Dette representantforslaget handlar om korleis ein skal styrkja kvaliteten i eldreomsorga, og det er jo noko som alle er veldig opptatt av. I den saka som kjem til behandling seinare i dag – Riksrevisjonens rapport er jo òg omtalt i innstillinga i denne saka – konkluderer Riksrevisjonen med at «det er store utfordringer med pasientsikkerheten i eldreomsorgen». Det synest eg er ein ganske alvorleg konklusjon frå Riksrevisjonen, og mitt spørsmål er kva statsråden vil gjera for å sikra pasientsikkerheita. Eg har høyrte at ein viser til pasientsikkerheitsprogrammet, men det vart jo avslutta i 2018, så det er eg ikkje så roa over å høyra.

Så har regjeringa no levert ein proposisjon om å avvikla meldeordninga som er på sjukehus, mens ein NOU føreslo at ho skulle vidareførast til kommunane. Kva gjer statsråden med pasientsikkerheita?

Statsråd Åse Michaelsen [11:20:04]: Nå skal vi jo ha den debatten i neste runde, men det gjeres mye. Jeg kan f.eks. ta dette med meldeordning, som representanten nevnte. Vi har opprettet en plikt og en rett når det gjelder varsling. Det har jo ikke vært sånn før ute i kommunene – det har vært sånn på sykehusene, men ikke ute i kommunene – men pårørende har nå fått en rett til å kunne varsle direkte til Helsetilsynet, og de som jobber i kommunene, i sektoren, har tilsvarende fått en plikt til å varsle.

Ellers er det jo sånn at pasientsikkerheten er sterkt knyttet til kunnskap, og det er sterkt knyttet til det som representanten selv tok opp i sitt innlegg, ledelse, og dette er jo områder som vi også er svært opptatt av. Vi har Kompetanseløft 2020, og der ligger det 1,5 mrd. kr som brukes på dette området. Men jeg tenker også at vi gjennom Leve hele livet vil få enda større kunnskap om hvor viktig ledelse er for å sikre pasientsikkerhet. Vi må også være klar over at den kunnskapen som finnes på statlig hold, om hva som er bra, og hva som ikke er så bra, må ut, og der må også kommunene ta dette til seg.

Kjersti Toppe (Sp) [11:21:07]: Eg er veldig einig i det statsråden seier om leiing, og at mykje av det som er løysinga – og utfordringa – på kvalitetsarbeidet i kom-

munane, er å sørgja for betre organisasjon, kultur og leiing nærmast mogleg pasient og brukar. Men det vi vert møtte med, f.eks. gjennom media, er jo desse enkelttilfella, som òg er viktige å ta med seg. Riksrevisjonen stiller spørsmål ved pasientsikkerheita. Dette er eit kommunalt ansvar, men det er òg eit nasjonalt ansvar viss ein ikkje kan vera trygg på pasientsikkerheita.

Så er statsråden trygg på – med dei tiltaka som regjeringa no har gjort greie for – at pasientsikkerheita i eldreomsorga er varetatt?

Statsråd Åse Michaelsen [11:22:07]: Vi har gjort mye, og mer skal komme. Det jeg tenker også er viktig, er å ansvarliggjøre kommunepolitikere. Jeg har selv vært kommunepolitiker i 16 år. Det er viktig å bevisstgjøres om det ansvaret man har, for det er ute i kommunene ansvaret for pleie- og omsorgssektoren ligger.

Midlene som går til denne sektoren, kommer fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som frigir midlene, stort sett. Der ligger det også at en er bevisst på det ansvaret en har for å følge opp eldre mennesker som bor i kommunen.

Vi var inne på juss i forrige spørsmål, når det gjaldt ledelse, men også det at vi fra sentralt hold ser på at Helsetilsynet kan føre tilsyn. Da er det viktig at det ikke bare er planlagte tilsyn, men at en også kan dukke opp uplanlagt og ta den kontrollen som skal til. Og der vil jeg tro at representanten og jeg er svært enige om at det er ulike måter å gjøre dette på, men ansvaret ligger i all hovedsak hos kommunene. Vi har laget masse planer, masse handling og masse strategier, men kommunene må sette i gang og gjøre dette.

Presidenten: Då er replikkordskiftet avslutta. Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:23:10]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av tilgjengelighet og kvalitet i eldreomsorgen (Innst. 179 S (2018–2019), jf. Dokument 3:5 (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske frå kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten føreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten føreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve anledning til inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Bente Stein Mathisen (H) [11:23:54] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteens medlemmer for et godt samarbeid i denne saken.

Målet med undersøkelsen har vært å vurdere om eldre får kommunale helse- og omsorgstjenester i tråd med Stortingets vedtak og forutsetninger. Undersøkelsen har også fokusert på hvordan de statlige virkemidlene er innrettet for å understøtte kommunenes arbeid med å forbedre tjenestene.

Norsk helsetjeneste er organisert etter det vi kaller LEON-prinsippet, lavest effektive omsorgsnivå-prinsippet. Ifølge samhandlingsformen, som ble innført i 2012, skal en større del av pasienters utredning, behandling og oppfølging utføres i primærhelsetjenesten. Det innebærer at mange eldre får utført sine helse- og omsorgstjenester i kommunene. Over 60 pst. av dem som får tildelt helse- og omsorgstjenester, er over 67 år.

Kommunene har stor frihet til å innrette tjenestetilbudet ut fra lokale forhold og prioriteringer, men de må følge de krav Stortinget har satt til tilgjengelighet og kvalitet. Helse- og omsorgstjenesteloven pålegger kommunene å ha tilgjengelige helse- og omsorgstjenester, slik at de som trenger hjelp, kan få riktige tjenester i tilstrekkelig omfang til rett tid. Vedtak om tjenester skal være basert på en faglig vurdering av den enkeltes behov, og det skal legges stor vekt på hva den enkelte mener og ønsker selv.

I Riksrevisjonens rapport kommer det frem at ikke alt står så bra til som vi skulle ønske på dette området. Hovedfunnene er:

- Eldre blir tildelt helse- og omsorgstjenester uten at behovene og ønskene deres er godt nok utredet.
- Det mangler nødvendig kunnskap om kvaliteten i eldreomsorgen mange steder.
- Det er store utfordringer med pasientsikkerheten i eldreomsorgen.
- Staten har heller ikke god nok oversikt over kommunenes arbeid med å sikre riktig kapasitet i eldreomsorgen.

I de tolv kommunene som Riksrevisjonen har undersøkt, ble det i tre av ti saker fattet vedtak uten at brukers ønsker ble hensyntatt. I én av fire saker var ikke kommunen i kontakt med brukeren før vedtaket ble gjort. Det er for dårlig. De eldres ønsker og deres mening må være med i vurderingene når vedtakene fattes. Det er ikke sikkert det er mulig å innfri alle ønsker, men de må komme frem, vurderes og begrunnes. Det handler om de eldres liv og de eldres hverdag.

Riksrevisjonen påpeker også at det fokuseres for lite på kunnskap om samtykkekompetanse i eldreomsorgen. Dette gjelder eldre som ikke er i stand til å ivareta sine egne interesser. Det at vi lever lenger, fører til at flere eldre også får en demensdiagnose. Vurderinger om

samtykkekompetanse er derfor viktig for hvordan man skal legge til rette for medvirkning og ønsker fra den eldre selv og dennes pårørende.

Komiteen er opptatt av at kommunene tar tak i de forbedringsområdene som Riksrevisjonen peker på. Når det gjelder oversikt og planarbeid, må kommunene bli bedre på analyser og oppdaterte planer, slik at dimensjoneringen av omsorgsplasser, hjemmetjenester og bemanning står i forhold til behovene til enhver tid. Vi vet at det vil bli en stor vekst i antall eldre i årene fremover.

Fylkesmennene må følge mer med på dette. De statlige myndigheter må sørge for å ha god informasjon om planarbeidet og vurdere statlige tiltak som kan bidra til at kommunene blir bedre forberedt. Fylkesmennes tilsyn er et nyttig statlig virkemiddel. Tilsyn skjerper kommunene og bør derfor brukes mer for å øke kvaliteten og understøtte kommunenes arbeid med kvalitetsforbedringer.

Komiteen synes det er urovekkende og bekymringsfullt at undersøkelsen avdekker store utfordringer med pasientsikkerheten i eldreomsorgen. Det dreier seg om underernæring, fallskader og feil bruk av legemidler. Her må kommunene benytte de verktøy og tiltak som er utarbeidet, jf. pasientsikkerhetsprogrammet som også ble nevnt i forrige sak. Ikke minst må det gjennomføres risikovurderinger med tiltak.

Kvalitetsarbeid er en kontinuerlig prosess og må være på dagsordenen hele tiden. Riksrevisjonen sier det er behov for mer kunnskap om kvaliteten i eldreomsorgen. Det må satses mer på forskning, kunnskapsbasert praksis og utvikling av gode indikatorer for å sikre god kvalitet i omsorgstjenestene. Heldigvis gjøres det også mye bra arbeid i mange kommuner. Riksrevisjonen viser til gode eksempler på hvordan forbedringsarbeid bør ledes og gjennomføres. Grimstad kommune og Oppsalhjemmet i Oslo er trukket frem i rapporten. I Grimstad har det vært fokusert på å ta i bruk ny velferdsteknologi, og på Oppsalhjemmet har de jobbet med pasientsikkerheten. God ledelse og involvering av ansatte var noen av suksesskriteriene i begge disse eksemplene. God ledelse er viktig i kvalitetsarbeid.

Komiteen synes det er bra at statsråden tar funnene i rapporten på alvor. Vi forutsetter at statsråden og departementet følger opp Riksrevisjonens anbefalinger. Ett godt tips er å bruke kommuner som har lyktes med kvalitetsarbeidet, til å være veivisere og til inspirasjon for de kommunene som trenger støtte og hjelp i dette viktige arbeidet.

Dag Terje Andersen (A) [11:29:00] (komiteens leder): Jeg viser til saksordførers innledning, som er en god gjennomgang av komiteens behandling av en vel-

dig alvorlig rapport fra Riksrevisjonen. Jeg vil bare knytte noen få kommentarer til det, nettopp med utgangspunkt i de funnene som saksordføreren viste til, altså at eldre blir tildelt helse- og omsorgstjenester uten at behovene og ønskene deres er godt nok utredet, at det mangler nødvendig kunnskap om kvaliteten i eldreomsorgen, og at det er store utfordringer med pasientsikkerheten i eldreomsorgen.

Som pårørende til en av dem som blir omtalt som ikke fullt ut i stand til å ivareta egne interesser, må jeg si at det er med stor bekymring jeg leser rapporten fra Riksrevisjonen, for jeg tenker på dem som ikke har pårørende som kan hjelpe til med å få ivaretatt interessene. Da er de funnene som Riksrevisjonen har gjort, slik at man kan bli skremt og tenke på dem som ikke kan ta vare på egne interesser, og kanskje er alene uten pårørende. Hvilken sikkerhet har vi for at de får en trygg og god behandling i våre institusjoner, i vårt hjelpeapparat?

Derfor er det god grunn til å understreke det saksordføreren var inne på, at her er det viktig at statsråden følger opp, og at vi får bedre systemer for kvalitetssikring, men ikke minst at kunnskapen fra de mange eksemplene på at ting kan gjøres på en god måte, blir overført fra kommune til kommune.

I den sammenheng skal jeg avslutningsvis si – og jeg blir ikke noe mindre skremt av det – noe som er omtalt i en merknad som dessverre bare Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti står bak. Der sier vi at vi mener det er

«kritikkverdig at regjeringen ikke har kommet lengre når det gjelder legemiddelhåndtering og forebygging av fallulykker i og med at det har vært politisk fokus på dette i flere år».

Det er kommunene som er tjenesteyter, men nå har vi fått en statsråd som skal ha dette som spesialområde. Da forutsetter jeg at det blir satt inn tiltak som gjør at vi også kan være trygge på vegne av dem som ikke har pårørende som kan passe på det tilbudet som de eldre får i våre institusjoner.

Magne Rommetveit hadde her teke over presidentplassen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:31:45]: Eg ønskjer også å knyte nokre merknader til denne saka. Eg viser òg til saksordføraren, som gjorde greie for komitémerknadene på ein utmerkt måte. Vi er i stor grad einig i verkelegheitsbeskrivinga, men som representanten Andersen også var inne på, er det nokre område der opposisjonen går litt lenger, og SV har også ein eigen merknad som vi står aleine bak.

Eg vil vise til at Noregs nasjonale institusjon for menneskerettar i 2014 la fram ein rapport om behandlinga av bebuarar i norske sjukeheimar. Det var på man-

ge måtar skremmande lesing. Konklusjonen deira var at behandlinga neppe var i tråd med dei grunnleggjande menneskerettane til bebuarane. Dei hadde bl.a. avdekt mishandling, nedverdiggande behandling av bebuarar, osv., ting vi slett ikkje kan finne akseptabelt i Noreg. Funna til Riksrevisjonen avslører at det framleis er alvorlege tilstandar i norske sjukeheimar og i heimetenesta. Det er dessverre ikkje noko nytt, men alvorlet i at ein avdekkjer dette år etter år etter år, gjer at Stortinget bør ta ytterlegare grep om utviklinga i denne sektoren.

Som ei oppfølging av rapporten frå Noregs nasjonale institusjon for menneskerettar føreslo vi i 2017 at det skulle gjennomførast ein full gjennomgang av menneskeretts situasjonen i norske sjukeheimar og i heimetenesta. Det meinte vi var rett og rimeleg – at det var ei naturleg oppfølging av dei grove funna som institusjonen hadde gjort. Men eit fleirtal støtta ikkje det synet. Denne manglande viljen blant fleirtalet på Stortinget til å undersøkje omfanget av brot på menneskerettane i eldreomsorga bekymrar meg.

Det er også spørsmål om ernæring i denne rapporten, som saksordføreren òg var inne på. Også på dette området har SV fremja ei rekkje forslag – forslag til betre ernæring i kommunane – utan at dei fekk fleirtal. Eit eksempel er forslaget om å framskynde lanseringa av tilskotsordninga for lokale kjøkken på sjukeheimar til 2019. Men regjeringa skal bruke endå eit år på å vurdere korleis eit slikt tilskot skal innrettast.

Alt dette illustrerer mykje av problemet med meldinga Leve hele livet: at gode intensjonar ikkje blir følgde opp med midlar, og at ansvaret for å gjennomføre kostbare tiltak blir skyvd over på kommunane. Riksrevisjonsrapporten viser at det arbeidet ligg langt bakpå, og eg klarer ikkje å sjå at vi begynner å nærme oss ein verdig situasjon for landets eldre, slik vi arbeider i dag.

Nils T. Bjørke (Sp) [11:35:13]: Vis meg politikken som vert ført overfor dei eldste, og eg skal seia litt om kva slags samfunn du er i. I så måte er det ein alvorleg rapport me handsamar her i Stortinget i dag.

Når ein slår fast at eldre ikkje vert tekne med på råd, og at det er liten kunnskap om kvaliteten i eldreomsorga og store utfordringar med pasienttryggleiken, må varsellampa lysa. I rapporten er det vist til fleire kommunar som gjer ein god jobb innanfor helse- og omsorgssektoren. Samstundes er det slått fast at staten ikkje har god nok oversikt over kva slags arbeid kommunane har for å sikra rett kapasitet. Slik sett verkar det smått utruleg at regjeringa dei siste åra t.d. har kutta ned på investeringstilskot for bygging av kollektivplassar og sjukeheimsplassar. Me i Senterpartiet meiner at alle skal vera trygge på at dei får nødvendig hjelp dersom helsa sviktar. Eldreomsorga må vera eit kommunalt ansvar

som vert finansiert over kommunale budsjett, og der oppgåvene må løysast i samarbeid med pårørende, frivillige og ideelle aktørar.

I Riksrevisjonens rapport vert det slått fast at det per i dag er få gode kvalitetsindikatorar å måla kvaliteten etter. Viss me ser til sjukehussektoren, ser me at det har vore ein stor auke i talet på indikatorar dei siste åra. Så er spørsmålet me alle må stilla: Er me tente med å påleggja endå meir rapportering og teljekantar i omsorgstilbodet, eller skal me avbyråkratisera sektoren og få ei ny, til-litsbasert leiing der tilbodet er styrt etter behova og må følgja bestemte kvalitetskrav? Eg trur det siste. Det er bra det er kommunane som har hand om tilbodet, for det er dei som i all hovudsak veit kor hjelpa trengst. Me treng ikkje detaljstyring frå staten gjennom nasjonale retningslinjer.

I rapporten er det peika på at mange kommunar ikkje har god nok velferdsteknologi. Me har tru på at det kjem, men dårleg kommuneøkonomi kan òg føra til at investeringar på dette området vert mindre enn dei burde vera. Velferdsteknologiske løysingar kan styrkja dei føresetnadene kvar enkelt har for å klara seg sjølv i kvar-dagen og meistra sin eigen livssituasjon. Dette gjer òg at brukarane og deira pårørende er tryggare. Velferdsteknologi kan òg føra til innovasjon i helse- og omsorgstene-stene.

Det hjelper ikkje å ha ein eldreminister i regjeringa viss ein ikkje følgjer opp tenestene. Ut frå det me har sett så langt, er det ikkje store resultat av at regjeringa fekk på plass ein eldreminister. Det hjelper heller ikkje å visa til ei stortingsmelding der sjølv dei som jobbar i omsorgssektoren, ikkje har tru på det som står. Stortings-meldinga Leve hele livet, som regjeringa la fram, er eit slikt produkt.

Kvaliteten og kapasiteten i eldreomsorga må be-trast, og det må sikrast eit betre samsvar mellom tenes-teansvar og tenestetilbod. Den demografiske utviklinga og at fleire eldre er sjuke, krev auka kapasitet både i hei-metenesta, på sjukeheimen og i andre tilbod til denne gruppa. Det er framleis for dårleg samhandling mellom sjukehusa og kommunehelsetenesta, og det er for man-ge forflyttingar og gjeninnleggingar av pasientar.

Riksrevisjonen slår fast at det er store utfordringar med pasienttryggleiken, men heller ikkje her ser det ut til å uroa styresmaktene. Dei vil ikkje utvida meldeord-ninga. Me meiner at det ville vore ein ekstra tryggleik at brukarar, pårørende og tilsette hadde hatt ein kanal der dei anonymt kunne koma med varsel. Dette ynskjer ein altså ikkje, noko me seier oss leie for.

Samstundes er me overbeviste om at å ha ei kom-munal eldreomsorg er det som på sikt vil tena heile lan-det. Senterpartiet vil ha mest mogleg styring ute i kom-munane, ikkje i Stortinget.

Statsråd Åse Michaelsen [11:39:35]: Jeg skulle gjer-ne ha tatt replikk på representanten Bjørke. Det er ty-delig at han ikke har satt seg inn i hva som har skjedd i 2018, og han er også veldig tydelig på at det eneste rette er å fortsette å ha kommunal styring på alt som har med eldreomsorgen å gjøre. Her er det noe som ikke stemmer helt.

Som eldre- og folkehelseminister er jeg opptatt av at eldre skal ha en trygg og verdig alderdom. Det betyr bl.a. at de skal ha tilgang til helse- og omsorgstjenester av god kvalitet, og at de skal møtes med respekt. Tilgjengelighet og kvalitet er viktige mål i eldreomsorgen. De eldre skal få riktige tjenester i tilstrekkelig omfang og ikke minst til rett tid. Når det fattes vedtak om tjenester, skal disse være basert på en faglig vurdering av den enkeltes be-hov. Kommunene skal legge stor vekt på hva den eldre selv mener.

Jeg er glad for at Riksrevisjonen har valgt å se på nettopp disse temaene. Rapporten beskriver flere vik-tige forhold som har stor betydning for tilgjengelighet og ikke minst kvalitet i helse- og omsorgstjenestene ute i kommunene. Vi har behov for mer kunnskap om hvor-dan tjenestene til eldre faktisk fungerer. Riksrevisjonens rapport og anbefalinger er derfor et viktig bidrag til det-te. Med mer kunnskap og forståelse har vi et godt ut-gangspunkt for å gjøre de forbedringene.

Regjeringen er godt i gang med å ta tak i de utfor-dringene som Riksrevisjonen peker på. I fjor la vi fram en kvalitetsreform for eldre, Leve hele livet. Her løfter vi fram gode eksempler fra norske kommuner, bl.a. når det gjelder kvalitetsarbeid. Vi har sett at når de gode eksem-plene settes i system, kan de lettere spres til andre kom-muner.

Det skjer mye godt arbeid i flere kommuner, og med Leve hele livet blir det lettere å dele de gode løsningene. Alle kommunene inviteres til å delta i læringsnettverk der de kan dele erfaringer og bli inspirert av hverandre. Kommunene oppfordres til å ta stilling til hvordan løs-ningene i Leve hele livet kan utformes og ikke minst gjennomføres lokalt. Deretter skal de innarbeide løsnin-gene i sitt ordinære kvalitetsforbedringsarbeid og sette reformen ut i livet. Dette er en reform som just har star-tet, vi har vel åtte–ni uker med denne reformen. Jeg føl-ger den og synes det er kjempespennende å se hva kom-munene får til.

Antallet eldre vil øke kraftig i årene framover. Her ligger det en stor oppgave for kommunene. Fra regjerin-gens side støtter vi opp med tiltak som er beskrevet både i Omsorg 2020 og ikke minst i Kompetanseløft 2020. Riksrevisjonen peker på at flere kommuner synes å ha behov for mer analyse av det framtidige behovet for hel-se- og omsorgstjenester. De trenger også planer for hvor-dan kommunene skal sikre riktig kapasitet i tjenestene.

Helse- og omsorgsdepartementet har i dag et samarbeid med Statistisk sentralbyrå om framskrivninger av ressursbruk og tilbud av arbeidskraft innen helse og omsorg. Det er lagt opp til et langvarig samarbeid om dette. Det utvikles modeller og analyser som skal kunne brukes av kommunene og helseforetak på regionalt og lokalt nivå, bl.a. i arbeidet med å sikre tilstrekkelig kapasitet i tjenestene. Vi har også gitt Helsedirektoratet i oppdrag å videreutvikle og forbedre nasjonale kvalitetsindikatorer for omsorgstjenestene. Dette har vi gjort fordi vi ønsker mer presis kunnskap om kvaliteten i eldreomsorgen. Gode kvalitetsindikatorer vil gjøre det lettere å sammenligne mellom kommunene og over tid. Her kan det ligge mye kunnskap og læring.

Regjeringen vil etablere et eget nasjonalt eldreombud etter modell av Barneombudet. Eldreombudet skal bidra til at eldres rettigheter blir ivaretatt på ulike områder og samfunnsarenaer. Med et nasjonalt ombud blir oppmerksomheten om de eldres behov styrket, og de eldre får et talerør. Ombudet vil gi de eldre en stemme som vi trenger å få høre, en som kan samle erfaringer og saker på tvers av hele landet. Mange eldre er redde for å være til bry, og det kan være lettere å si fra på vegne av noen andre enn på vegne av seg selv. Her kan ombudet få en viktig funksjon.

Riksrevisjonens rapport avdekker viktige forhold når det gjelder tilgjengelighet og kvalitet i helse- og omsorgstjenesten. Sammen med regjeringen vil jeg fortsette å jobbe kontinuerlig med å sikre gode og forsvarlige tjenester til eldre pasienter og brukere.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Tuva Moflag (A) [11:44:03]: Riksrevisjonens rapport peker på to viktige ting, behovet for bedre mål for kvalitet i eldreomsorgen og flere statlige virkemidler. Mitt spørsmål til statsråden er da: Hvilke mål for kvalitet vil hun fremme, og hvilke statlige virkemidler vil hun foreslå?

Statsråd Åse Michaelsen [11:44:28]: Vi har jo kvalitetsindikatorene, som har gått fra 11 til 24, som vi nå er oppe på, som gir oss grunnlag for å kunne se hvordan det står til der ute. Går man inn på helsenorge.no, vil man kunne bryte ned helt til den enkelte kommune på disse ulike indikatorene for å se hvordan stoda er der ute, hva det er som ikke er godt nok, og hva som fungerer sånn som det skal.

Når det gjelder tilskudd, nye virkemidler fra staten, ser vi i Leve hele livet på hvordan vi, i læringsøyemed, vil kunne gå mer målrettet inn. Dette gjelder også de øremerkede midlene som må til.

Dag Terje Andersen (A) [11:45:30]: Statsråden nevnte eldreombud som et av tiltakene som settes inn. Jeg skal absolutt ikke si noe galt om å ha eldreombud, men mitt inntrykk er at mange av de menneskene jeg har gleden av å møte når jeg ganske ofte er innom sykehjemmet, vil nok ikke være i stand til å benytte seg av eldreombudet i stor grad. Vi må ha systemer som ivaretar folk, i tillegg til det å kunne hevde rettighetene sine via et ombud.

Spørsmålet mitt går egentlig på det jeg nevnte kort fra talerstolen, den komitémerkningen som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV står bak, som gjelder legemiddelhåndtering og forebygging av fallulykker, der det kritiseres at det er gjort for lite. Spørsmålet er: Hva har statsråden gjort for å styrke sikkerheten knyttet til legemidler og tiltak mot fallulykker?

Statsråd Åse Michaelsen [11:46:28]: Det meste av denne rapporten er basert på 2017 og kanskje 2016.

Noe av det første jeg tok fatt i, var nettopp det høye antall fallulykker som vi har i hjemmet. Derfor har vi nå lagt fram en nullvisjon for fallulykker, hvor vi har satt av midler, og hvor vi jobber godt sammen med Trygge lokalsamfunn og med andre organer, for å sikre at vi kommer ned fra den pallplassen vi ikke vil ha, på verdenstoppen i antall fallulykker. Vi ser viktigheten av trening, både ordinær trening i samarbeid med ulike sentre og hvordan vi kan gå inn med kunnskap og forebyggende hjemmebesøk for å hjelpe, slik at vi ikke har en så høy andel av mennesker som brekker lårhalsen, som den vi ser på statistikken.

Kjersti Toppe (Sp) [11:47:34]: Riksrevisjonens rapport er veldig alvorleg lesing. Han slår fast at ein ikkje veit nok om verken kvaliteten eller kapasiteten i eldreomsorga. Statsråden viser til stortingsmeldinga Leve hele livet som svaret på desse utfordringane. Eg vil nemna at da vi behandla den meldinga i helsekomiteen, var det ei rekkje høyringsinstansar som problematiserte høyringa, som meinte at ein ikkje fokuserte nok på sjuke, pleietrengande eldre, og etterlyste tiltak. KS beskrev meldinga som mest mogleg politikk for minst mogleg pengar. Dei høyringsutsegnene er eg einig i.

Spørsmålet mitt til statsråden er korleis ho meiner at den stortingsmeldinga vil betra pasienttryggleik, kvalitet og kapasitet i eldreomsorga.

Statsråd Åse Michaelsen [11:48:40]: Det er viktig å se de ulike sakene i sammenheng. Reformen Leve hele livet bygger på bortimot 15 ulike både planer og strategier. Så har vi sydd dette sammen og har lagt fram Leve hele livet. Nettopp den kartleggingen som skal til, som foregår nå, i 2019, som vi har bevilget 48 mill. kr til, er at kommunene skal bli kjent med sine egne innbyggere,

bli kjent med hvor det svikter, hva de ikke er gode nok på, og hvordan det lokale selvstyret, lokaldemokratiet, bruker midlene de har – om de bruker dem riktig, eller om de kanskje ikke bruker dem riktig.

Mye av svaret på det som kommer fram, også fra representanten Toppe, er statlig finansiert eldreomsorg, den erfaringen vi har med SIO-prosjektet vårt. Jeg kan jo sitere fra det som kom fram i den siste rapporten, for det svarer faktisk ut mye av det vi sier her: «Økt kompetanse og samhandling», «Nyttige verktøy i tildelingsprosessen», «bedre brukermedvirkning», «større profesjonalitet i tildelingspraksisen» osv. – jeg kunne ha lest masse. Så det er viktig å se på de tiltakene vi har satt i gang, og høste av dem.

Kjersti Toppe (Sp) [11:49:45]: Det er spesielt at ein statsråd svarar opp ein riksrevisjonsrapport med å visa til statleggjing av eldreomsorga, som det ikkje er fleirtal for i Stortinget. At ansvarleg statsråd viser til det, er ganske spesielt i ei så alvorleg sak.

Eg har eit spørsmål til når det gjeld det som vert vist til om pasienttryggleik, at ein vil utvida varslarordninga. Det er vel og bra. Men i 2015 kom ein NOU om tiltak for å kunna førebyggja uheldige hendingar i helse- og omsorgstjenesta. Den NOU-en vart aldri følgd opp med ei stortingsmelding frå denne regjeringa. Pasientsikkerhetsprogrammet, som er vist til her, vart sett i gang av den raud-grøne regjeringa, men vart avslutta i 2018. Det vart òg vist til her. Det bekymrar meg at det no vert avslutta. Meldeordninga etter § 3-3 i spesialisthelsetenestelova vert òg avslutta, den aller mest brukte meldeordninga – 10 000 meldingar i året om førebygging, om ting som nesten heldt på å skje. Korleis kan statsråden forsvare desse grepa?

Statsråd Åse Michaelsen [11:50:52]: For det første har vi pasient- og brukerombud i hvert fylke. Vi lager nå en nasjonal ordning i tillegg til det. Vi har et helsetilsyn som har det overordnede ansvaret for å gå inn med både ordinært tilsyn og uanmeldte tilsyn.

Men kommunene må være seg bevisst å lære av det som er. Og hvem er det som styrer kommunene i dag? Bortimot 70 pst. styres av Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Og det er fremdeles slik at uansett hva vi diskuterer her, er det kommunene som sitter med hovedansvaret. Så skal vi fra statens side legge til rette for at det er muligheter både for økonomi og for å kunne kjenne sin kommune.

Jeg hører at representanten sier at jeg ikke skal gi som tilsvarende – for det er det ikke flertall for i denne sal – statlig finansiert eldreomsorg. Det er faktisk flertall i denne regjeringen for statlig finansiert eldreomsorg. Denne regjeringen har fått vedtatt at forsøket skal utvides. Det er altså flertall for å utvide det forsøket vi har.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:52:03]: Det må ikkje bli slik at kvar gong ein får kritiske spørsmål, dyttar ein ansvaret over på andre, som det var tilløp til i det siste innlegget frå statsråden.

Eg ønskjer å rette merksemda mot det som eg innleidde om, for viss det er noko undersøkinga til Riksrevisjonen viser, og som berre er ei oppfølging av det som vi har fått vite gong på gong på gong, er det at vi ikkje veit nok om situasjonen for bebuarane på norske sjukeheimar og dei som mottar heimetenester. Vi veit rett og slett ikkje nok. Dei gongane ein har gjort djupdykk i situasjonen, har ein funne veldig alvorlege ting. Sjølv om statsråden vil setje i verk ulike ombudsordningar, osv., må det jo vere interessant for ho å finne ut kva som er den reelle situasjonen. Er dette i tråd med menneskerettane – eller ikkje? Da er spørsmålet mitt, enkelt og greitt:

Vil statsråden vere med på eit forslag der ein ber om ein full gjennomgang av menneskerettssituasjonen for bebuarane på norske sjukeheimar og dei som mottar heimetenester?

Statsråd Åse Michaelsen [11:53:12]: Akkurat det spørsmålet har en annen SV-representant stilt i denne salen tidligere, så jeg kan jo lese opp svaret mitt på det igjen: Utgangspunktet er at norsk rett anses å være i overensstemmelse med internasjonale forpliktelser. Vi har allerede gode systemer for å avdekke og følge opp svikt i helse- og omsorgstjenesten. Helsetilsynet foretar en vurdering av om tjenestene som ytes, er av forsvarlig karakter og i samsvar med gjeldende regelverk, herunder også i samsvar med menneskerettighetene.

Så kommer det som jeg tenker er veldig viktig: Hvis en virksomhet innenfor helse- og omsorgstjenesten drives på en måte som kan ha skadelige følger for pasienter eller andre, eller på annen måte er uforsvarlig, kan Statens helsetilsyn gi pålegg om å rette opp forholdene. Regjeringen vil inkludere forholdene ved norske sykehjem og den eldre andelen av befolkningen ved rapporteringer til internasjonale menneskerettighetsorganer så langt dette er naturlig.

Vi ser også at gjennom rapporteringen til internasjonale organer vil Norge motta tilbakemeldinger der som norsk rett og dagens praksis ikke anses å være i tråd med våre internasjonale forpliktelser.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [11:54:16]: Eg lyttar nøyte på det statsråden seier, men for å rydde litt her: Norsk rett, intensjonane i lovverket og intensjonane i meldingar – det er ingenting i vegen med det. Problemet er berre at verkelegheita er noko heilt anna. Vi har ikkje eingong oversikt over situasjonen for kvaliteten og pasientsikkerheita i sjukeheimane. Det er det Riksrevisjonen har avdekt, det er det den nasjonale institusjonen for menneskerettar har avdekt. Da synest eg det er

rart at ein ikkje er villig til å finne ut om verkelegheita står i stil med det som lovverket og meldingar legg opp til.

Når så grove ting som mishandling og nedverdiggjorte behandling av eldre skjer i eit stort omfang i norske sjukeheimar og i heimetenesta, må det vere alarmerande for ein ansvarleg statsråd som seier at ein skal ha ein full gjennomgang av dette. Så eg spør igjen:

Vil statsråden gjere det?

Statsråd Åse Michaelsen [11:55:21]: Der kommer forrige debatt inn igjen – jeg tror ikke representanten Knag Fylkesnes var i salen da – og dette med kvalitetsindikatorerne som vi har. Vi har 24 gode indikatorer som viser hvordan det står til i kommunene. Hvis representanten går inn på helsenorge.no, kan han gå helt ned til den enkelte kommune, også til den han selv kommer fra, og se hvordan kommunene leverer på de ulike indikatorerne. For eksempel: Hvordan står det til når det gjelder legevurdering de siste tolv månedene? Hvordan ser det ut med tanke på tannhelseproblematikk? Hvordan ser det ut for de ansatte med tanke på arbeid og utdanning? Hvordan ivaretar den enkelte kommune dagaktivitetstilbudet for personer med demens som bor hjemme? Hvordan er dagaktivitetstilbudet for personer som bor på institusjon?

Jeg kunne fortsatt og fortsatt, så dette ligger der. Men det er ikke alltid godt nok. Derfor er det viktig å følge med på om det er endringer som må gjøres. Vi har jo hatt et par grufulle eksempler de siste dagene som viser at det ikke er godt nok. Men det betyr også at vi må ansvarliggjøre kommunene i mye større grad når det gjelder å kunne levere på dette området.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Tuva Moflag (A) [11:56:48]: Hovedfunnene i rapporten er allerede referert fra talerstolen. Oppsummeringen er alvorlig. Det sier noe om den formidable oppgaven vi står overfor når det blir dobbelt så mange eldre i Norge de neste 20 årene. Hvordan vi rigger oss i dag, er avgjørende for om vi klarer å løse den oppgaven.

For Arbeiderpartiet er det en rød tråd i eldrepolitikken: Eldre skal være sjef i eget liv. Det skal man fortsatt være om man mottar omfattende tjenester fra kommunen, eller om man bor i institusjon. I helse- og omsorgstjenestene har det over flere år vært en kampanje: Spørsmålet «Hva er viktig for deg?» skal være sentralt i tjenestenes møte med brukerne. Derfor er det forstemmende at eldre tildeles helse- og omsorgstjenester uten at behovene og ønskene deres er godt nok utredet.

Riksrevisjonens rapport peker på behovet for bedre mål for kvalitet og flere statlige virkemidler. Arbeiderpartiet har fremmet et forslag om kvalitetskrav i eldreomsorgen som er blitt behandlet tidligere i dag. Vi mener dette kunne ha svart ut en del av kritikken i rapporten vi nå behandler. Dette forslaget får ikke flertall, men vi er glade for at flere partier på rød-grønn side sier at de støtter intensjonen i forslaget, og vi ser fram til et felles rød-grønt løft for eldreomsorgen og håper på tett samarbeid med SV og Senterpartiet om det.

Bente Stein Mathisen (H) [11:58:49]: Jeg viser til mitt saksordførerinnlegg, der jeg presenterte komiteens tanker og innstilling. Jeg har i tillegg lyst til å komme med noen egne kommentarer knyttet til saken.

Rapporten fra Riksrevisjonen som vi behandler, er et veldig viktig dokument fordi den avdekker forhold i dagens eldreomsorg som det må gjøres noe med. Derfor er jeg veldig glad for at vi har en statsråd som har kommet med så tydelige tilbakemeldinger på at hun tar disse funnene på største alvor.

Jeg må også si at jeg er stolt av å tilhøre en regjering som virkelig har satt eldreomsorgen så høyt på dagsordenen som det den har gjort. For første gang er det faktisk opprettet en egen eldreminister. Det innebærer at vi har en dedikert statsråd som passer på dette feltet og sørger for at eldre og eldreomsorgen får større oppmerksomhet og plass i samfunnsdebatten.

Kvalitetsreformen Leve hele livet er nettopp et eksempel på at eldreomsorgen er satt høyt på dagsordenen, og i arbeidet med reformen har det vært fokus på å samle og systematisere arbeidet i de kommunene som har funnet nye og bedre løsninger i tilbudet til eldre. Det er dette å lære av hverandre, for kvalitet i eldreomsorgen handler ikke bare om ekstra ressurser. Det handler om det også, men det handler vel så mye om å organisere tjenestene på en ny måte, og det handler veldig mye om ledelse. Jeg synes at denne kvalitetsreformen – Leve hele livet – er en utrolig viktig reform. Den fokuserer på å styrke kvaliteten i det som er helt grunnleggende, nemlig mat og måltider, aktivitet og fellesskap, helsetjenester og sammenheng i tjenestene.

Flere har også tatt opp pasientsikkerheten her i dag, og den må vi ta på største alvor. Det er veldig alvorlig, og det er tragisk det som vi leste om, som skjedde sist uke, hvor en person i en omsorgsbolig døde etter å ha blitt badet i glohett vann. Sånt skal ikke skje i Norge. Derfor må vi ha fokus på pasientsikkerhet, det må gjennomføres risikovurderinger, og det må gjøres over hele landet. Vi har et pasientsikkerhetsprogram – I trygge hender – hvor det er en del gode tiltak, og sykehus og kommuner er godt i gang med å innføre i alt 16 tiltakspakker på ulike risikoområder. Tre tiltakspakker handler om sam-

stemming av legemiddellister og riktig legemiddelbruk i sykehus, hjemmetjenesten og sykehjem.

Kvalitet i tjenesten handler mye om at de som arbeider i eldreomsorgen, har relevant kompetanse. For å utvikle gode kvalitetsindikatorer må fagkunnskapen være oppdatert hos dem som utøver tjenesten. Da er det godt å kunne vise til tall fra SSB, som sier at vi har hatt en vekst på om lag 5 000 årsverk i 2017, hvorav 80 pst. hadde helse- og sosialfaglig bakgrunn. Andelen årsverk med utdanning har altså økt innen helse- og omsorgstjenestene. Dette bidrar til å styrke kvaliteten i tjenestene.

Mye godt kvalitetsarbeid er i gang i eldreomsorgen, regjeringen har tatt tak i funnene og svakhetene som skisseres i rapporten. Anbefalingene i rapporten kvitteres ut med innføringen av kvalitetsreformen Leve hele livet, og det er viktig at myndighetene følger opp dette med tilsyn, som jeg også nevnte i mitt forrige innlegg, for tilsyn får fart på kvalitetsarbeidet i kommunene. Det vet jeg som mangeårig leder i helsetjenesten.

Kjersti Toppe (Sp) [12:02:14]: Det er ein viktig rapport, og det er alvorleg det som kjem fram der. Det eg synest er ganske oppsiktsvekkjande, er at det er dokumentert at kommunane ikkje har undersøkt behova før tildeling av tenester. Det står i rapporten at i éi av fire saker har ikkje kommunen vore i kontakt med brukaren før vedtaket vart gjort. Det synest eg er ganske oppsiktsvekkjande.

Ein ting som få har omtalt i dag, er det som gjeld samtykkjekompetanse. Med bakgrunn i saka om Tolgabørne og psykisk utviklingshemma, trur eg problemet er stort òg i eldreomsorga på dette området, og eg ventar at regjeringa òg tar det på alvor. Det står i rapporten at i ca. 20 pst. av sakene burde samtykkjekompetanse vore omtalt, noko det knapt er, og at det er stor mangel på kunnskap i tenestene om dette med samtykkje og vurdering av samtykkjekompetanse. Dette har med rettsikkerheita å gjera for dei mange som har begynnande demens.

Noko anna som eg òg saknar i rapporten, er fokus på dei pårørande. Det er òg ein del av kvalitetsomgrepet. Når vi veit at i eitt av fire tilfelle har ikkje brukaren sjølv vorte høyrd, har i alle fall ikkje dei pårørande vorte høyrde i veldig mange av – og kanskje alle – sakene. Det trur eg ein må ta med om ein skal sjå på eit heilskapleg kvalitetsomgrep i kommunehelsetenesta.

Høgt sjukefråvære og mange deltidstillingar er klart noko som må betrast for at ein skal kunna ha grunnlag for å skapa god kvalitet i tenestene.

Til merknaden frå SV, som representanten har tatt opp, vil eg seia at for Senterpartiets del har vi stort sett støtta alle forslaga frå SV – i alle fall det om brot på menneskerettar, og vi stod saman om det som gjeld ernæ-

ring. Ei tilskotsordning for kjøkken på sjukeheim hadde vi òg i vårt alternative budsjett. Vi har òg stått saman i opposisjon om tiltak for å få fleire heiltidsstillingar i helsevesenet og er veldig einig i at dette er konkrete tiltak som gjer at ein faktisk kan få verkemiddel der ute for å sørgja for kvalitet.

Eg viste i min replikk til NOU 2015:11, Med opne kort – Forebygging og oppfølging av alvorlige hendelser i helse- og omsorgstjenestene. Eg er veldig skuffa over at ein ikkje følgjer opp den klare tilrådinga om å utvida meldeordninga til kommunane. I staden avviklar ein. NOU-en åtvarar mot å oppretta ein slik havarikommisjon, men regjeringa har innført det. Da får ein ikkje råd til fleire tilsyn, for alle midlane går til ein undersøkingskommisjon som har veldig få saker.

Statsråd Åse Michaelsen [12:05:29]: Jeg er veldig glad for at vi har Riksrevisjonen som går igjennom så tydelig som de har gjort på alle disse områdene. Det er det som driver politikken videre, at vi kan både komme fram til nye løsninger og se hvor skoen trykker. Derfor har det også vært viktig for meg å ta av mine egne sko og putte på andres sko når jeg har reist rundt i forbindelse med Leve hele livet. Det er også viktig at vi nå legger til rette for at kommunene skal kunne løse de utfordringen som er. Derfor har vi satt i gang en rekke ting i løpet av 2018 og 2019.

Jeg tenkte jeg skulle nevne et par av dem. Blant annet har vi innført plikt og rett til varsling. Jeg var innom det i mitt innlegg. Det nasjonale eldreombudet kommer. Statlig finansiert eldreomsorg kommer som prøveprosjekt. Jeg jobber også med en pårørendestrategi – litt med tanke på siste innlegg fra representanten Toppe. Vi har økt tilskuddet til dagaktivitet for mennesker med demens som bor hjemme. Vi gir inntil 70 pst. tilskudd til bygging av flere heldøgns omsorgsplasser. Vi var innom indikatorene som har økt fra 11–12 til opp i 24, som kan brytes ned og ses på i hver kommune. For de som ikke har gjort det, er det kjempeinteressant lesning. Gå inn og se på den enkelte kommune og se på hvordan de leverer – eller ikke leverer. Vi har fått igjennom legemiddelgjennomgang – som det var spørsmål om fra en av Arbeiderpartiets representanter tidligere – hvor det nå skal gjennomføres minst én gang i året. Jeg ser på om vi kanskje bør utvide dette, og i forhold til fastlegene er vi tydelige på hva vi forventer der. Vi har fått i gang det med politiattest i eldreomsorgen. Vi har fått på plass en undersøkelseskommisjon for helse- og omsorgstjenestene. Vi har, i samarbeid med BI, etablert en egen lederutdanning for dem som jobber i sektoren. Vi ser på ernæring som en viktig nøkkel i Leve hele livet, men også på andre områder for å sikre ernæringsstatusen hos de eldre. Vi har etablert Råd for et aldersvennlig Norge,

som er viktig for å se helheten. Hvordan skal vi bo i framtiden? Hvordan skal vi ivareta eldre mennesker i et samfunn med mer og mer bruk av teknologi? Og når vi er inne på velferdsteknologi, har vi nå velferdsteknologi-programmer der nesten 300 kommuner er med, og vi har brukt godt og vel 100 mill. kr på dette. Kompetanse var vi innom – 1,5 mrd. kr bruker vi bare på det. Og saksordføreren var inne på 5 000 nye årsverk i helse- og omsorgssektoren. Ja, det skjer mye.

Til slutt må jeg arrestere representanten Bjørke. Påstanden om at vi kutter tilskuddene til sykehjem, er feil. Og så til SV, som sier at det ikke er noe nytt at vi ikke har midler til kjøkken og ikke vurderer dette før langt fram i tid: Dette vurderer vi sterkt, og midlene for å få kjøkken tilbake på sykehjem er prioritert fra min side.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [12:08:41]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper – 2017 (Innst. 153 S (2018–2019), jf. Dokument 3:2 (2018–2019))

Presidenten: Etter ønske frå kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten føreslå at taletida vert avgrensa til 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil presidenten føreslå at det – innanfor den fordelte taletida – vert gjeve høve til inntil tre replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og at dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

– Det er vedteke.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:09:35] (ordførar for saka): Eg var litt rask med å gå opp til talarstolen – det beklagar eg.

Eg vil først takke komiteen for godt samarbeid, og så vil eg takke Riksrevisjonen for eit godt saksgrunnlag.

Kontroll av eigarstyringa i dei statlege selskapa, selskapskontrollen, er ein veldig viktig del av jobben til både Riksrevisjonen og Stortinget. Gjennom selskapskontroll undersøker Riksrevisjonen om staten forvaltar interessene sine i selskapa slik som Stortinget har bestemt.

Berre for å ta nokre perspektiv: Selskapskontrollen for 2017 omfattar 111 selskap, og den samla verdien av statens direkte eigarskap var på 844 mrd. kr og dei totale driftsinntektene på 1 276 mrd. kr. Det er altså enorme økonomiske verdiar vi snakkar om her, som det er ekstremt viktig at Stortinget har kontroll over. Men ikkje

minst: Dette er også selskap som leverer samfunnskritiske tenester som er avgjerande for beredskap, for infrastruktur og for liv og helse for innbyggjarane.

I årets rapport er det mange område som har blitt undersøkt, men det er spesielt tre samfunnsområde eg vil nemne, og så er det spesielt to ting eg vil gå nærare inn på.

Når det gjeld samfunnsområde, ser vi på næringsfeltet at lønsveksten i statselskap er betydeleg høgare enn den generelle lønsveksten, og departementet har ikkje god nok kontroll med innsideinformasjon. På samferdselsområdet har Avinor og Samferdselsdepartementet ikkje følgt godt nok opp kostnadseffektivitet. På helsefeltet er det mange poliklinikkar som ikkje får utnytta legekapasiteten godt nok. Det er vidare store kostnadsoverskridingar for digitaliseringsprosjekt i Helse Sør-Aust. Gjennomføringa av Helse Sør-Aust sitt prosjekt for felles radiologiprogram er sterkt kritikkverdig, og helseføretaka er for passive i oppfølginga av kvalitet og pasientsikkerheit i spesialisthelsetenesta.

Så ønskjer eg å gå nærare inn på to felt.

Det første handlar om godtgjersle til styre og dagleg leiar i statlege heileigde selskap. Funna til Riksrevisjonen er at kostnadene til godtgjersle til styre og dagleg leiar i fleirtalet av selskapa har hatt ein høgare vekst enn den gjennomsnittlege lønsveksten i samfunnet. Det er problem med rapportering og openheit. Det er utilstrekkeleg, ifølgje Riksrevisjonen. Kostnadene for selskapa til styreansvarsforsikring har auka, og departementet reknar ikkje styreansvarsforsikringa for å vere ein del av godtgjersla til styremedlemene. Komiteen påpeiker på denne bakgrunnen at utviklinga er kritikkverdig, og det skjer samtidig med at pensjonsordninga for vanlege lønstakarar blir stramma inn, slik at folk må jobbe lenger for å oppnå vanleg pensjon, og at det blir mana til moderasjon i lønsoppgjær. Det er problematisk at folk i styra har ein heilt annan type utvikling enn det som blir kravd av moderasjon frå resten av befolkninga.

Så til digitaliseringsprosjekta i Helse Sør-Aust. Vi har nyleg fått ei samla orientering om statusen for to av desse prosjekta. Det vil eg påpeike er bra; det er bra at Stortinget får den informasjonen samla. Men ifølgje Riksrevisjonen og vurderinga til komiteen er det problematisk at ein har for dårleg kontroll med det. I radiologiprogrammet har dette gått direkte ut over pasientsikkerheita, noko Stortinget ser alvorleg på.

Til slutt: Eg vil kome tilbake til fleire ting her; det er ei svært omfattande sak som det er vanskeleg å gjere grundig greie for på tilmålte 5 minutt. Men at den mislykka satsinga på radiologi har gått ut over pasientbehandlinga, vil komiteen trekkje fram som spesielt problematisk. Det er fordi det ikkje har blitt styrt ut frå nytte og risiko, at styrande organ ikkje har forvalta styrings-

myndigheita si på ein målretta og god måte, og at oppdragsgjevarar ikkje har følgd leverandøren godt nok opp. Dette har gått ut over pasientsikkerheita og bør bidra til læring, og vi vil nok få høyre meir frå statsråden om på kva måte det har blitt tatt opp.

Dag Terje Andersen (A) [12:14:46] (komiteens leder): Takk til saksordføreren for gjennomgangen.

Jeg har tenkt å fokusere hovedsakelig på det Riksrevisjonen sier, og da siterer jeg:

«Kostnadene til godtgjørelse til styret og daglig leder har i flertallet av selskapene hatt en sterkere økning enn den gjennomsnittlige lønnsveksten i samfunnet.»

Det oppfatter jeg som veldig alvorlig. Tallene viser at 27 av 43 selskaper har sterkere utvikling i godtgjørelsene enn 2,5 pst., som har vært det alminnelige i samfunnet for øvrig. Åtte av selskapene har også hatt mer enn 10 pst. økning hvert år, og styrelederne i 9 av 43 selskaper har hatt en økning på over 10 pst. Når det gjelder daglig ledere, viser Riksrevisjonens rapport at 24 av 43 daglig ledere har større lønnsvekst enn gjennomsnittet. Sju daglig ledere har ligget mellom 20 og 40 pst. i vekst. Jeg synes det er veldig alvorlig, særlig fordi vi snakker om år da arbeidstakere i Norge har vist et stort samfunnsansvar ved å gå inn i lønnsforhandlinger med beskjedne lønnskrav, altså ved å vise lønnsmoderasjon. I en situasjon der vanlige folk i Norge tar ansvar, ser vi altså at folk i ledende stillinger på vegne av samfunnet ikke tar det samme ansvaret.

Ikke sjelden diskuterer vi i denne salen det faktum at forskjellene i Norge nå øker. Dette er et av eksemplene på hvorfor forskjellene i Norge øker – fordi de som sitter i slike posisjoner, stikker av fra den alminnelige lønnsutviklingen. Noe av forklaringen på det fikk vi kanskje av statsråd Åse Michaelsen, som akkurat forlot salen. Det gjaldt utviklingen i hvor mange som har høye lederlønninger innenfor helsesektoren, i Helsedirektoratet. Hun brukte selvfølgelig en statssekretær til å svare på vegne av seg, og jeg siterer dette svaret til Dagsavisen:

«Vi har ingen ønsker eller ambisjoner om å detaljstyre våre underliggende etater eller virksomheter.»

Når den som sitter med ansvar for det enkelte område, sier aktivt at en ikke vil ha innflytelse, strider det veldig sterkt mot det som står i statens eierskapsmelding, for der har det stått fra den første, som jeg hadde gleden av å legge fram, til den siste at lønningene skal være konkurransedyktige og godtgjørelsene konkurransedyktige, men ikke lønnsledende. Det har det vært bred enighet om. Det er foreslått både av den forrige regjeringa og den nåværende regjeringa og har hver gang fått enstemmig tilslutning i Stortinget. Likevel har vi altså statsråder som

mener at nei, slikt skal de ikke blande seg borti. Da er det viktig at det i forbindelse med framtidig behandling av eierskapsmeldinga faktisk blir lagt vekt på det, og at den som har ansvaret for den helhetlige statlige eierskapspolitikken, som er næringsministeren, forteller sine statsråder at når regjeringa ber om tilslutning til den typen holdning, får de jammen følge det opp i praksis.

Til slutt bare en kort kommentar. Saksordføreren var inne på Helse Sør-Øst og IKT-problemene. Om det fikk vi en redegjørelse den 14. februar. Jeg må si at jeg reagerte veldig på den redegjørelsen, for da opplevde vi en statsråd som brukte anledningen ved å be Stortinget om lov til å komme og holde en redegjørelse til å gå i rette med Riksrevisjonen og Riksrevisjonens rapport. Det hadde da statsråden rikelig anledning til under utformingen av riksrevisjonsrapporten! Jeg har aldri opplevd det før, og jeg håper jeg aldri kommer til å oppleve det igjen, at en statsråd til de grader misbruker instituttet ved å be om en redegjørelse. Når det gjelder redegjørelsen for øvrig, var den i tråd med det som er omtalt som behov fra Riksrevisjonen, fra oss, og den var grei, uten at jeg skal gå inn på det faglige innholdet i den. Men den burde vært holdt etter dagens møte, og det burde vært ryddig med tanke på at en ikke misbruker en slik anledning til å argumentere mot Riksrevisjonens rapport. Det skal vi gjøre her i dag eventuelt.

Hanne Dyveke Søttar (FrP) [12:20:12]: Som vanlig har Riksrevisjonen lagt fram en god og grundig rapport. Men det er én ting vi stiller oss litt undrende til, og det er de vurderingene som er gjort rundt dette med styreansvarsforsikring, om styreansvarsforsikringen skal være en del av styregodtgjørelsen og dermed anses som en skattepliktig fordel som kommer til beskatning.

Dette har også flertallet i komiteen havnet på i sin merknad. De skriver:

«Disse medlemmer mener at dette burde anses som å være en del av godtgjørelsen til styrets medlemmer.»

Og dermed blir det skattepliktig.

Styreansvarsforsikring er ikke noe nytt. Dette kom på markedet i Norge på 1970-tallet, og i 2006 hadde over 60 pst. av norske børsnoterte selskaper tegnet styreansvarsforsikring. Som det står i rapporten fra Riksrevisjonen, har styreansvaret blitt skjerpet i både lov og rettspraksis etter den tid, og det har vært en betydelig vekst i styreansvarssaker for domstolene. Og som det også står i rapporten:

«Et styremedlem hefter med hele sin personlige formue.»

Som medlem av et styre kan man altså kunne bli holdt personlig ansvarlig for eventuelle feil styret gjør, selv om man har handlet i god tro. Man kan altså risike-

re å få store erstatningskrav rettet mot seg som privatperson. Dette gjelder ikke bare de som sitter i styret i statlige selskaper, det gjelder alle som innehar styreverv, absolutt alle styret. Om man sitter i aksjeselskaper, borettslag, sameier, lag og foreninger – det gjelder alle.

For å ta et eksempel: I 2017 var det 569 487 styrepresentanter i aksjeselskap i Norge, altså kun i AS, og det er nok flere hundre tusen til hvis vi ser på alle typer styret. Dette gjelder faktisk også lag og foreninger, styremedlemmer der kan bli holdt ansvarlige, på ulovfestet grunnlag, og jeg tror dessverre mange styremedlemmer ikke er klar over dette og sier ja til styreverv uten å vite hvilket ansvar og hvilken risiko de tar på seg. Det er der utfordringen ligger i vurderingen rundt styreansvarsforsikring – om den skal være en del av godtgjørelsen, som da blir skattepliktig.

I skatteloven står det helt klart at selve styregodtgjørelsen er skattepliktig inntekt: Det står «godtgjørelse som medlem av styre, representantskap, utvalg, råd og lignende».

I de aller fleste selskap tegnes det kollektiv forsikring for styremedlemmene. Det er altså selskapet som er forsikringstaker, og det er styremedlemmet som er sikret. Da er spørsmålet: Er dette grunnlag for skatteplikt? Jeg mener nei, og ifølge revisjonsrapporten anser heller ikke departementene at styreansvarsforsikringen er en del av styregodtgjørelsen, så her er i hvert fall vi på lik linje. Grunnlag for skatteplikt er fordel vunnet ved arbeid, og en styreansvarsforsikring utløser ingen økonomisk fordel for styremedlemmet.

Som en liten sammenligning kan jeg nevne at hvis en arbeidsgiver dekker autorisasjonsgebyret for en ansatt regnskapsfører, står det i Skatte-ABC-en at dette utløser ingen skatteplikt for den ansatte, da dette ikke er en økonomisk fordel.

Styreansvarsforsikringen dekker det personlige, rettslige erstatningsansvaret. Dette er en sikkerhet for styremedlemmene, ikke en økonomisk fordel. Uten denne sikkerheten kan det bli vanskeligere å få kvalifiserte personer til å sitte i styrene, da risikoen for personlig ansvar kan veie sterkere enn selve vervet, spesielt når utviklingen samtidig viser at styreansvaret har blitt skjerpet både i lov og i rettspraksis. Det samme nevnes også i rapporten – vedrørende enkelte departement – at det

«trolig vil være uaktuelt for styremedlemmer i store heleide selskaper å påta seg slike verv uten forsikring».

Helt til slutt: Riksrevisjonen anbefaler at Nærings- og fiskeridepartementet i forbindelse med utformingen av den statlige eierskapspolitikken skal vurdere om styreansvarsforsikring skal ses på som en del av styrets godtgjørelse. Resultatet av denne vurderingen vil gjelde alle styret, ikke bare de statlige. Hvis departementet me-

ner det er nødvendig med en sånn vurdering, regner jeg med at de kommer til å gjøre det, men også at man tenker over at dette ikke bare gjelder statlig politikk, det gjelder alle styret.

En liten personlig kommentar fra sidelinjen: Styreansvarsforsikring – skatteplikt eller ikke? Jeg mener at det er skatterett, ikke selskapsrett.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:25:17]: Først vil eg takka saksordføraren for god framlegging. Eg kan støtta opp om så godt som alt som han var innom.

Det er fleire som har vore inne på dette med løn, men eg trur likevel eg vil dra den. Statistisk sentralbyrå la fram lønsstatistikken for september 2017–september 2018. Han syner at veksten i gjennomsnittleg månadsløn har vore 2,9 pst., medan han i staten har vore 3,2 pst. Det står i sterk kontrast til rapporten frå Riksrevisjonen, som vitnar om at regjeringa og statsrådene ikkje tek vedtak i Stortinget på alvor. Når ni styreleiarar har hatt ein auke i godtgjersla på meir enn 10 pst., må ein setja eit spørsmålsteikn ved kva den ansvarlege statsråden ikkje har fått med seg av styringssignal frå Stortinget.

Nok ein gong vert det peika på at leiarlønningar i statlege selskap må stå i høve til anna lønsutvikling her til lands. Når ein i alle styringsstrategiar og retningslinjer for leiarlønningane har sagt at dei skal vera konkurransedyktige, men ikkje lønsleiande, må ein lura på: Kva er det dei ansvarlege statsrådene ikkje har fått med seg? Og dette er det ein samla komité som peikar på. Det er i styringsdialogen med desse selskapa statsrådene må syta for at desse ordrane vert gjevne. Når ein i tillegg frå Riksrevisjonen får påpakning fordi det er lita openheit om desse spørsmåla, bidreg ikkje det til noko meir truverde. Me må kunna forventast at statsrådene tek tak i pengegaloppen og sørgjer for at lønsveksten faktisk ikkje vert eskalerande i den grad me har sett i dei åra som er undersøkte.

Statsrådene tek ikkje tak i desse utfordringane. Det såg me seinast i januar, då helse- og omsorgsministeren ikkje ønskte å gå inn i debatten om leiarlønningane ved Folkehelseinstituttet. Sjølv om dei hadde vorte 200 færre tilsette, har lønsveksten halde fram for leiarane, medan andre altså har fått beskjed om å gå.

I samband med framlegginga av statsbudsjettet i oktober i fjor synte ei undersøking i Klassekampen at toppleiarane i 40 statlege selskap auka løna med i snitt 6,5 pst., eller 167 400 kr. Eg ser ingen grunn til at sjefen for det statlege kapitalforvaltningsselskapet Argentum skal ha 6,9 mill. kr i løn.

Berre ein måned før, i september, hadde finansminister Siv Jensen på Verdiskaperkonferansen i Kristiansund kome med ei åtvaring mot lønsfest for vanlege lønsmottakarar. Dette står ikkje til truande – å ha ein statsråd som fører an i den bonanzaen ho sjølv åtvarar mot.

Næringsministeren har varslet Stortinget om at det skal koma ei ny eigarskapsmelding til våren. Det skal verta interessant å sjå om leiarløningane er noko som vil vera tema der, eller om dette framleis vil vera eit tema der regjeringa lét det skura og gå utan omsyn til debatten me har om leiarløningar eller moderasjon.

Så vil eg litt innom Riksrevisjonens kommentarar når det gjeld legar og legar sin bruk av tid. Ein ser at legane stadig bruker mindre av tida si på pasientretta verksemd og direkte pasientarbeid og meir og meir av tida si på papirarbeid og andre ting. Det er ein vesentleg del av utfordringane med kapasiteten på mange poliklinikkar rundt om. Eg trur det er viktig at ein vågar å sjå på dette og får gjort forbetringar.

Sameleis viser ein at det er ei utfordring i forhold til innsidehandel, der òg dei statlege selskapa har altfor lite fokus. Det er viktig at ein følgjer opp Riksrevisjonens påpeikingar av dette.

Bjørnar Moxnes (R) [12:29:47]: Forskjellene i Norge øker, og det er i hovedsak fordi de på toppen stikker av med stadig mer av verdiskapingen. De ti prosentene med høyest lønn får stadig mer, mens nesten alle andre står helt stille. Vi som er samlet her på Stortinget, har mye av ansvaret for at det går slik. Folk ute i landet bør vite hva Stortinget driver med, eller kanskje viktigere hva vi ikke driver med, når det gjelder Forskjells-Norge.

I dag fikk vi en rapport forelagt fra Riksrevisjonen, som har gått gjennom forvaltningen av statlige selskaper og foretak som vi på Stortinget har det øverste ansvaret for. Rapporten viser at lønninger for dem på toppen er helt ute av proporsjoner. Ikke bare har direktørene og styremedlemmene millionlønn, men lønnen øker mye raskere enn resten av lønningene i samfunnet. Da er det ikke rart at forskjellene øker. Regjeringen trenger ikke en egen rapport for å skjønne hvorfor forskjellene øker når den selv står for en politikk hvor de som har høyest lønn, får enda mer i lønnsvekst enn folk flest. Det er jo oppskriften på en politikk som gjør at forskjellene i Norge øker.

Kontrastene her er ganske grelle. Mens overbetalte ledere og helsebyråkrater har millionlønninger langt over det landets statsminister tjener, gikk helsefagarbeiderne i fjor ned i lønn. Det samme flertallet her i salen som gjennomfører svære høvelkutt i offentlig sektor – som fører til lengre ventetid i domstolene, lengre køer på Nav, flere korridorpasienter på sykehusene – lukker øynene for denne lederlønnsonanzaen på toppen som de har ansvaret for, og som de kunne kuttet i hvis det var vilje hos flertallet her i salen til å bekjempe de økende forskjellene. I stedet lever de helt fint med at det er smalhans på gulvet og kakefest i styrerommene. Det er en politikk som Rødt er dypt uenig i.

Det har mange ganger vært foreslått tiltak for å stoppe denne utviklingen – fryse lønnsnivået, kutte lønnsnivået eller knytte det til gjennomsnittlig lønnsvekst i resten av samfunnet. Det har ikke skortet på forslag som ville vært nødvendige, og som ville ført til mindre forskjeller. Samtlige forslag har blitt stemt rett ned av Fremskrittspartiet, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti. Ingen av forslagene har blitt vedtatt på Stortinget. Da er det ikke rart at rapporten fra Riksrevisjonen er så tydelig som den er. Og hvis noen lurer på hvordan det kan ha seg at de på toppen i staten rykker ifra resten, de som gjør jobben på gulvet, er det bare å lese Riksrevisjonens rapport og gå inn på de voteringene vi har hatt i Stortinget, hvor de borgerlige partiene har vendt det døde øret til og latt denne lederlønnsfesten fortsette i år etter år etter år, til tross for at tallenes tale er krystallklar, og til tross for at den samme regjeringen i festtalene – hvert eneste år og gjerne hver måned – snakker pent om behovet for et samfunn med mindre forskjeller og å ta vare på Norge som et samfunn med små forskjeller. At de ikke får en flau smak i munnen av disse flosklene når vi ser hva de i praksis stemmer for og gjør på Stortinget, og hva de i praksis gjør med regjeringsmakten sin ved å la millionene drysse ut over toppsjefene mens de kutter knallhardt for dem som gjør den jobben som er helt avgjørende for Nav-klienter, for pasienter, for dem som må innom domstolene – det er et stort paradoks, men det er også oppskriften på en politikk som øker forskjellene, ikke minsker dem. Det er Riksrevisjonens rapport et tydelig bevis på: at denne regjeringen ikke gjør noe i praksis, men bare prater og prater og prater.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:35:12]: Riksrevisjonen har gjennomført en undersøkelse om utviklingen i godtgjørelsene til styrene og til daglig ledere i selskaper der staten eier alle aksjene, samt om selskapenes rapportering om slike godtgjørelser – altså forskjellige ting vi diskuterer.

Riksrevisjonen finner at godtgjørelsene i et flertall av disse selskapene i en periode har hatt en sterkere økning enn gjennomsnittlig lønnsvekst i samfunnet. På denne bakgrunnen anbefaler Riksrevisjonen at departementene har oppmerksomhet på veksten i godtgjørelsene til styret, samt påser at styrene tar hensyn til moderasjon ved fastsettelse av lønn og eventuell bonus til daglig leder.

Dette er temaer som er helt sentrale for staten som eier. Dette er godt forankret i eierskapspolitikken som Stortinget har sluttet seg til, og det er en selvfølge at departementet også fremover skal ha stor oppmerksomhet på moderasjon. Det gjelder både i vurderinger av styrehonorarer samt i dialogen med styrene om godtgjørelse til daglig ledere.

Det er også et element her av et større politisk bilde, for Norge er et land preget av små forskjeller. Det er også viktig at godtgjørelsene er rimelige, noe som blir beskrevet også andre steder i statens eierskapsprinsipper, for å opprettholde den høye tilliten vi har.

Samtidig er det slik, som merknadene til komiteen også reflekterer, at vurderingen av godtgjørelser ofte innebærer krevende avveininger. Det er ikke slik at det er satt en generell regel om at styrehonorarer f.eks. aldri kan vokse mer enn lønnsveksten. Utgangspunktet er at godtgjørelsene skal være konkurransedyktige for å tiltrekke og holde på rett kompetanse, men samtidig må moderasjon veie tungt. Det er litt forskjellig vektlegging og forskjellige beskrivelser av hvordan dette er for henholdsvis styrer og dem som er ansatt, daglig ledere. Utgangspunktet er at det ikke finnes et fasitsvar i hver eneste virksomhet. For noen styrer kan det av og til være riktig å øke honoraret mer enn f.eks. lønnsveksten, men allikevel skal summen og utviklingen over tid gjenspeile moderasjon.

I sin undersøkelse finner Riksrevisjonen også et forbedringspotensial for selskapenes rapportering og åpenhet i årsregnskapene om kostnader til styret og daglig leder. Riksrevisjonen anbefaler at departementene påser at regnskapslovens krav følges. Som eier forventer staten naturligvis at styrene påser at selskapene følger alle lover og regler. Det er også viktig ut fra åpenhetshensyn at de rapporterer godt om godtgjørelser til styret og daglig leder, og det kommer Nærings- og fiskeridepartementet til å understreke overfor selskapene.

Riksrevisjonen anbefaler også at departementet vurderer om styreansvarsforsikringer bør ses på som en del av styrets godtgjørelse. Komiteens flertall mener at det burde det. Departementet vil vurdere dette spørsmålet, inkludert hva som eventuelt er etablert praksis i andre selskaper, og vi vil komme tilbake til Stortinget om det på en egnet måte.

Riksrevisjonen har også gjennomført en undersøkelse om internkontroll og rutiner ved håndtering av innsideinformasjon. Riktig håndtering av innsideinformasjon er viktig for tilliten til staten som eier og sektormyndighet. Det er derfor veldig positivt at Riksrevisjonen gjennomgår og belyser departementenes arbeid med dette. Det er videre positivt at hovedbildet fra undersøkelsen, slik jeg vurderer det, viser at innsideinformasjon håndteres på en forsvarlig måte i tråd med gjeldende lovbestemmelser.

Riksrevisjonen har samtidig i undersøkelsen kommet med vurderinger og anbefalinger som komiteen med ett unntak slutter seg til. Vi vil på vanlig måte ta anbefalingene og komiteens merknader med oss i det videre arbeidet for å sikre god internkontroll og håndtering av innsideinformasjon.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Dag Terje Andersen (A) [12:39:50]: Jeg synes statsråden begynte bra når det gjelder behovet for moderasjon i utviklingen i lederlønninger og godtgjørelser til styrer. Men så kom det noen «men», og med de «men»-ene hørtes det ut som om det var så vanskelig – det var krevende, det var nødvendig å skaffe seg de beste folkene – de kjente argumentene. Da blir jeg nødt til å spørre statsråden: Med de tallene som han delvis og bl.a. jeg har referert til, som faktisk står i Riksrevisjonens rapport, mener statsråden selv at det som står i Riksrevisjonens rapport, er akseptabelt innenfor formuleringen om at en ikke skal være ledende, men konkurransedyktig? Eller mener statsråden som oss, at det vi har oppfattet er en felles holdning til eierskapspolitikken, er brutt gjennom det Riksrevisjonen har avslørt?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:40:48]: Mitt poeng var rett og slett å si at basert på nettopp de eierskapsprinsippene som Stortinget har fastlagt, som gir styrene et ansvar for å gjøre vurderingene, som også komiteen understreker, og man understreker gjentatte ganger at moderasjon skal vektlegges – det gjelder i og for seg også styrehonorarer, som selvfølgelig ikke settes av styret selv – går det ikke an å si at enhver økning ut over normal lønnsvekst automatisk er feil. Det kan være selskaper hvor det er gode begrunnelser, f.eks. at man har ligget veldig lavt over lang tid, for å øke godtgjørelsene – f.eks. for å delta mer i styret i en periode eller for å tiltrekke seg de riktige menneskene.

Summen er at når jeg sier at vi ser på det Riksrevisjonen sier, og på det komiteen sier, og sier at vi ytterligere vil understreke at moderasjon skal vektlegges – jeg er også enig med komiteen i at dette er et ansvar for både styret og departementet å påse – betyr det at jeg er enig i vurderingen til flertallet i komiteen.

Dag Terje Andersen (A) [12:41:57]: Jeg velger å tolke det som at statsråden sier han er enig i at dette er for galt. Jeg snakker ikke om det enkelte selskap – jeg snakker om den totale summen vi ser, og de gjennomsnittene vi ser, når det gjelder økning. Etter min oppfatning er det ikke noen tvil om at det strider mot intensjonen i den formuleringen i eierskapsmeldingen.

Så da blir oppfølgingsspørsmålet mitt: Hva har statsråden tenkt å gjøre med det?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:42:22]: Det vi har tenkt å gjøre, er for det første at vi jobber med en ny eierskapsmelding. For det andre er det slik at Nærings- og fiskeridepartementet hele tiden har kontakt med selskapene vi har ansvaret for, og understreker det som

er regjeringens og Stortingets vedtatte eierskapspolitikk, herunder vektleggingen av moderasjon.

Men mitt poeng er at hvis man gjør dette bare til en debatt om makrotallene, setter Stortinget egentlig en annen standard enn de selv har satt gjennom eierskapsmeldingen. For det er ikke slik at Stortinget har sagt at det er et prosenttall som er moderat, og et prosenttall som er ikke moderat hvis man går over det. Det Stortinget har sagt – det er litt forskjell i formuleringer fra styre til ledelse – har som utgangspunkt at man skal ha noe som er konkurransedyktig for å tiltrekke seg riktige folk, men vektlegge moderasjon.

Mitt enkle poeng er at det er punkt én i en vurdering som styrer må gjøre. Vi skal sikre at de vet om statens forventninger, og presse på for at de følger dem opp. Men punkt to er at det også må være en individuell vurdering i det enkelte selskapet.

Dag Terje Andersen (A) [12:43:26]: Det hjelper ikke med noen ny eierskapsmelding hvis vi i den nye eierskapsmeldingen skal vedta – etter forslag fra statsråden – det samme som står nå, og vi ser de resultatene vi ser. Jeg la fram den første eierskapsmeldingen, det var første gang vi brukte den formuleringen, og etter min oppfatning er resultatene vi ser for de statlige selskapene nå, langt utenfor det som var intensjonen. Det er formulert slik – og det er riktig som statsråden sier – fordi det finnes enkeltsselskaper i enkeltsituasjoner som ikke nødvendigvis skal ligge på akkurat 2,5 pst. Det er ikke det jeg sier. Men vi ser altså økninger på langt over det, ikke bare én gang, men år etter år. Så ved at departementet er i generalforsamlingen – og i de heleide selskapene er i mange tilfeller Nærings- og fiskeridepartementet generalforsamlingen – og at en i tillegg har innflytelse, delvis gjennom styredialog, men også delvis gjennom valgkomiteer, over hvem som faktisk sitter i styret: Er statsråden innstilt på å bytte ut folk som lar denne lønnsgaloppen fortsette?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:44:33]: Styremedlemmer som ikke forholder seg til statens og Stortingets prinsipper for eierskap, er det naturlig å tenke at ikke har tillit – selvfølgelig. Men mitt poeng er at vi følger opp det som er Stortingets vurderinger, og også mine kommentarer i denne sal betyr at vi er opptatt av å understreke ytterligere behovet for moderasjon. Det betyr også å bruke de verktøyene vi har tilgjengelig, innenfor de rammene Stortinget har satt, til å formidle det til selskapene.

Men jeg mener også at det er helt nødvendig å ha en mer nyansert diskusjon enn bare å se på makrotallene, for det er ikke slik at Stortinget har satt et prosentmål. Jeg er enig i at det kan være en god tommelfingerregel i mange situasjoner. Men Stortinget er også nødt til, når

man vurderer moderasjon kontra konkurransedyktighet, å si som man tydelig understreker i merknaden, at dette ansvaret pålegges styrene, og at det i siste instans må være en vurdering i hvert enkelt selskap.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:45:49]: Det har vore tydeleg i eigarskapsmeldinga i mange år kva ein meiner om lønsutviklinga og det løpet i statlege selskap. No seier ministeren tydeleg at dette vil han følgja opp og gjera noko med, men han har mange «men». Kva er det som gjer at gjennom så mange år no har den utviklinga som har skjedd der, skjedd, når eigarskapsmeldinga har vore så tydeleg så lenge som ho har?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:46:18]: Mitt aller viktigste «men» er ikke mot komiteens merknader. Det er mot noe av det jeg oppfatter som en betoning i innleggene her, nemlig at det kunne – i hvert fall for utenforstående – lett høres ut som om Stortinget nå hadde laget et nytt eierskapsprinsipp, nemlig at moderasjon per definisjon er at man ikke skal ligge over normal lønnsvekst. Det er ikke det Stortinget har gitt oss i oppdrag å gjøre. Det Stortinget har gitt oss i oppdrag å gjøre, er å sikre at man balanserer de to hensynene konkurransedyktighet – nå forenkler jeg litt – og moderasjon.

Så sier jeg, punkt to, at jeg er enig i at dette viser at vi må fortsette arbeidet med moderasjon, og at det skal være en tydelig og klar forventning at vi som departement må bruke de verktøyene vi har til det.

Det må også være en vurdering av det enkelte styre og det enkelte selskap. Mye av det vi snakker om her, er f.eks. styrehonorarer. Det kan være endringer i selskapet, endringer i statens forventninger som gjør at det noen ganger er naturlig at styrehonorarene settes mer opp enn vanlig lønnsvekst.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:47:26]: Men det er jo det som er utfordringa. Det ser ut for meg som at alle «men»-a gjer at når ein ser utviklinga i sum over i tid, er det ikkje enkeltsselskap som har gått høgt opp, men det har vore ein mykje sterkare vekst i dei statlege selskapa generelt. Skal ein få ei endring her, må det vera vilje frå ansvarleg statsråd til å gjera ei endring.

Når det gjeld styrehonorar, var det ein diskusjon her med omsyn til styreansvarsforsikring og slikt, som for så vidt er viktig for mange i styre. Samtidig vert det ofte påpeikt at styrehonorar går opp fordi ansvaret vert større, men når ein samstundes får ei god styreansvarsforsikring, må ein sjå dette totalt.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:48:09]: Når det gjelder styreansvarsforsikring, har jeg sagt at det vil vi vurdere. Der er det gode argumenter i begge retninger.

Men igjen tilbake til poenget: Hvis lønnsutviklingen generelt i det segmentet eller universet som man henter styremedlemmer fra eller rekrutterer ledere fra – også til de statlige selskapene – øker, innebærer det, basert på de rammene Stortinget har gitt, at forståelsen av hva som er konkurransedyktig, også vil endre seg. Stortinget har som sagt ikke sagt at det finnes en fast grense for moderasjon. Stortinget har sagt at moderasjon skal tillegges avgjørende vekt. Jeg er enig i det. Jeg mener at det må understrekes enda tydeligere enn det vi gjør i dag, men man har sagt at det skal veies opp mot konkurransedyktighet. Det er mitt enkle poeng, at det er den avveiningen Stortinget har sagt skal gjøres.

Så har man også sagt i merknadene at styret har et vesentlig ansvar, og så har vi som departement et veldig vesentlig ansvar i å påse at styrene skjønner statens signaler.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [12:49:25]: Da var vi her nok ein gong, i ein situasjon der utviklinga i løn for leiarar og styremedlemmer, godtgjeringa deira, har gloppt, mens vanlege folk blir oppfordra til moderasjon i anten løn eller pensjon. Der skal livreima strammast inn. Ein må jobbe lenger for å få den same pensjonen, for å få vanleg pensjon, og i lønsoppgjera blir vanlege folk oppfordra til å vere moderate. Dei tala som vi får lagt fram her, viser at det ikkje har vore noka form for moderasjon her – i dei store tala. Her har det vore det motsette av moderasjon. Så det er heilt klart at det er forskjell på folk, der dei frå den øvste delen av bordet kan seie til dei som sit ved den nedste delen av bordet, at dei må vere moderate, mens ein frå øvste hald ikkje vil vere det.

Da er kjernespørsmålet til statsråden, for å sjå om det blir noka endring her: Kan statsråden garantere at løns- og godtgjeringsutviklinga for leiarar vil vere meir lik den moderasjonen som ein krev av vanlege folk?

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [12:50:33]: Jeg ber om å bli trodd på at dette ikke er for å være vanskelig, men det er slik at mitt oppdrag er å forvalte den eierskapsmeldingen som Stortinget har sluttet seg til. Stortinget har ikke bedt regjeringen om å garantere den typen ting som representanten Knag Fylkesnes nå tar opp. Hvis Stortinget ønsker andre prinsipper, kan selvfølgelig Stortinget vedta det. Vi får tilstrekkelig tid til å diskutere det også når ny eierskapsmelding kommer.

Det vi diskuterer i dag, er hvorvidt departementet følger godt nok opp de prinsippene som Stortinget har lagt i dag, som kort kan oppsummeres med konkurransedyktighet, moderasjon, hvor moderasjon skal tillegges avgjørende vekt. Da har jeg sagt at jeg mener vi skal følge det enda bedre opp, bruke verktøyene vi har til å gjøre det. Men det innebærer at så lenge man også mener at styrene har et vesentlig ansvar, som hele komite-

en – så vidt jeg vet – har sluttet seg til, er det ikke mulig for en statsråd å gi en slik garanti. Det vil innebære et helt annet eierskapsprinsipp enn det Stortinget har vedtatt.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Statsråd Bent Høie [12:51:50]: Jeg vil kommentere tre av undersøkelsene i Riksrevisjonens årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2017.

Den første er undersøkelsen av helseforetakenes bruk av legeressurser i spesialisthelsetjenesten. Riksrevisjonen påpeker at kapasiteten ved poliklinikkene ikke utnyttes godt nok. De peker også på konsekvensene av manglende erfaring og på manglende systematisk planlegging og oppfølging. Helseregionene viser til at legene bruker mye tid og ressurser knyttet til manuelle rapporteringsrutiner for data til kvalitetsregistre og andre nasjonale rapporteringspunkter. Et viktig tiltak her er arbeidet med strukturert journal for å forenkle rapporteringen betraktelig. Helseregionene peker også på digitale konsultasjoner og andre former for medisinsk avstandsoppfølging som effektive metoder for både diagnostisering og kontroll av pasientene. Dette vil være et sentralt tema i den neste nasjonale helse- og sykehusplanen, som skal legges fram til høsten.

Riksrevisjonen anbefaler både departementet og helseregionene å fortsette arbeidet med å redusere unødvendig venting for pasientene. Det samme gjelder uønsket variasjon i effektivitet og kapasitetsutnyttelse i driften. Jeg er selvfølgelig enig i det. Jeg vil følge opp Riksrevisjonens rapport. Blant annet har jeg stilt krav til de regionale helseforetakene om å følge opp hovedfunn, merknader og anbefalinger. Dette innebærer også at de må rapportere til departementet om den videre oppfølgingen.

Den andre undersøkelsen er av Helse Sør-Østs gjennomføring av det regionale radiologiprogrammet RIS/PACS. Riksrevisjonen påpeker at målene ikke ble nådd i Helse Sør-Østs gjennomføring av regionalt radiologiprogram, videre at arbeidet har medført betydelige økonomiske tap, og at det var mangler ved behovsvurdering, manglende beslutningsevne og manglende risikostyring i programmet.

Helse Sør-Øst har iverksatt flere tiltak. Ny organisering skal gi tydeligere roller og ansvar, sikre bedre involvering av helseforetakene og bedre forankringen av beslutningene både i helseforetakene og i ledelsen i det regionale helseforetaket. Styret får rapportering om gjennomføring av de enkelte prosjektene i IKT-porteføljen. På den måten blir de bedre i stand til å følge opp vedtatte prosjekter. Det legges vekt på avviksrapportering og tiltak for å lukke disse.

Den tredje undersøkelsen er av styrenes oppfølging av kvalitet og pasientsikkerhet i spesialisthelsetje-

nesten. Riksrevisjonen påpeker at det er mangler ved styrenes oppfølging av kvalitet og pasientsikkerhet, og at departementet og helseregionene ikke sikrer godt nok at hvert styre samlet sett har riktig kompetanse.

Jeg vil legge Riksrevisjonens undersøkelser og anbefalinger når det gjelder eierstyringen av de regionale helseforetakene, til grunn i min oppfølging. I felles foretaksmøte i januar ba jeg om at de gjør det samme i sin oppfølging av styrene i helseforetakene. Jeg har særlig pekt på behovet for å styrke kompetansen knyttet til internkontroll og risikostyring. I foretaksmøtet viste jeg til forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten. Den slår fast at virksomhetens ledelse skal ha oversikt over områder i virksomheten der det er risiko for svikt eller mangel på etterlevelse av myndighetskrav.

Tilsvarende gjelder også for områder der det er behov for vesentlig forbedring av kvalitet på tjenesten og pasientsikkerheten. Her viser jeg til betydningen av at styrene tar en mer aktiv rolle i oppfølgingen av kvalitet og pasientsikkerhet. For å bidra til erfaringsutveksling ba jeg Helse Vest arrangere et seminar der de regionale helseforetakene skal legge fram konkrete eksempler på forbedringsarbeid i egen region.

Når det gjelder utviklingen av styrenes kompetanse, viser jeg til rollefordeling mellom eier og styrene. Styrene har hovedansvar for at virksomheten når målene sine, og eier er ansvarlig for å følge opp styrets resultater og vurdere hvorvidt styret er egnet. Videre har eier ansvar for å oppnevne styrene. Departementet følger i dette arbeidet regjeringens retningslinjer for styrevalg i selskaper der staten er eier. Blant annet blir det utviklet en kompetanseprofil for hvert av styrene. Profilen er basert på intervjuer, styrets egen evaluering, foretakenes utfordringer og strategisk retning både på kort og på lang sikt.

Jeg vil særlig peke på to opplæringstiltak som departementet gjennomfører. Departementet gjennomfører felles styreseminar annethvert år. Der er det naturlig å ha med temaer knyttet til internkontroll og risikostyring og oppfølging av kvalitet og pasientsikkerhet. Det andre tiltaket er en egen styreveileder som skal være til støtte for å forstå og utøve styrearbeid på en god måte. Departementet har nylig revidert denne styreveilederen.

Riksrevisjonens undersøkelser har gitt oss nyttig informasjon og kunnskap. Dette har jeg som nevnt fulgt opp i min styring av de regionale helseforetakene.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Kjersti Toppe (Sp) [12:57:00]: Det var mange replikkar eg kunne ha tatt ut frå det som står her, men eg vel å spørja om det som står om at styra i heleføretaka ikkje er gode nok på å fokusera på kvalitet og risikostyring. Dei arbeider ikkje med og får ikkje informasjon

om dei sakene som har betydning for kvalitet og pasientsikkerheit, og brukar ikkje uønskete hendingar som eit ledd i forbedringsarbeidet. Eg synest dette er veldig oppsiktsvekkjande, med alt det fokuset som har vore på pasientsikkerheit og kvalitet. Det verkar som styra i helseføretaka framleis styrer etter og har fokus på økonomi, ventetid og fristbrot. Og sånn er det.

Eg høyrer kva statsråden seier skal skje, men mange påbod har jo vore der allereie. Kan vi stola på at regjeringa no sørgjer for at styra i helseføretaka vil fokusera på meldekultur og pasientsikkerheitsarbeid?

Statsråd Bent Høie [12:58:04]: Dette er et tema som går igjen i min oppfølging av styrene i de regionale helseforetakene og når jeg deltar på seminarer med styrene i de lokale helseforetakene. Jeg har ansvar for å oppnevne styrene i helseregionen, mens det er helseregionene som har ansvar for å oppnevne styrene i helseforetakene og oppfølgingen av disse. Men dette er også tema når jeg møter disse styremedlemmene og styrelederne.

Jeg har i foredragsmøte bedt helseregionene om å følge opp også denne undersøkelsen, bl.a. ved å påse at helseforetakene informerer sine styrer om ansvaret de har for oppfølging av kvalitet og pasientsikkerhet. Jeg har i møtene også understreket nettopp betydningen av at de konkret diskuterer disse utfordringene, og at dette ikke – som jeg har et visst inntrykk av har vært litt av tradisjonen – ligger ved som orienteringssaker fra ledelsen, og at styrene ikke egentlig går direkte inn i de enkelte forhold.

Kjersti Toppe (Sp) [12:59:08]: Då må eg ha eit oppfølgingsspørsmål som gjeld det at regjeringa vil avvikla meldeordninga, som er den mest brukte meldeordninga i sjukehusa, og som har som føremål at ein skal læra av desse feila, og at ein skal læra av nesten-hendingar. Grunngevinga frå regjeringa er at ordninga ikkje har nokon verdi, men denne saka viser at det kanskje er styra sjølve som burde ha tatt tak i meldeordninga og brukt det i læringsarbeidet. Eg vil spørja statsråden om han ikkje angrar på at meldeordninga skal avviklast, når han ser kva Riksrevisjonen seier om styrearbeidet og manglande fokus på uønskete hendingar.

Statsråd Bent Høie [13:00:07]: Nei, jeg angrer ikke på at vi avvikler den nasjonale rapporteringen av de anonyme, ustrukturerte meldingene, for det som kom ut av det, var et læringsnotat, som vi ikke har sett noen dokumentert effekt av. Men meldingene internt i virksomheten blir ikke avviklet. Den kunnskapen vil fortsatt være tilgjengelig.

Jeg oppfatter at hovedproblemstillingen ikke er at styrene ikke har nok kunnskap, ikke får nok kunnskap eller ikke har tilgjengelig data knyttet til kvalitet og pasi-

entsikkerhet, men at den ikke blir brukt. Det har også vært et gjentakende tema i mine taler i forbindelse med de årlige oppdragene, at utfordringen i helsetjenesten nå ikke er mangel på data, men manglende bruk av data. Det er også årsaken til at jeg har innført en ny kvalitetsforskrift som pålegger ledelsen på alle nivåer å gå igjen om all tilgjengelig data fra sin virksomhet minst én gang i året og sette i gang forbedringsarbeid på bakgrunn av det.

Dag Terje Andersen (A) [13:01:15]: Folkehelseinstituttet har blitt nevnt som et eksempel på at det har tatt av når det gjelder lederlønninger og antallet med høye lederlønninger. Nå ligger vel det konstitusjonelt sett til hans kollega i samme departement, men la meg spørre statsråden:

På hvilken måte vil du som statsråd bidra i dine underliggende etater, helseregioner osv., og er du enig i at du har et ansvar for å sørge for at lønningene ikke tar av i de yrkene, eller er du enig med statsråd Michaelsen, som uttalte at hun ikke ville blande seg borti slikt?

Presidenten: Presidenten vil påpeika at ein ikkje må seia «du» til helseministeren.

Statsråd Bent Høie [13:02:07]: Jeg opplever at representanten Dag Terje Andersen og jeg er dus, så det går helt fint.

Det er riktig, som representanten Andersen sier, at Folkehelseinstituttet ligger under statsråd Michaelsens ansvarsområde, men jeg opplever at jeg har et ansvar for å sørge for at underliggende etater og virksomheter ikke blir lønnsledende når det gjelder lederlønninger. Det er også derfor jeg gir oppdrag om å følge opp de føringene som egentlig forankres her i Stortinget gjennom eierskapsmeldingen, som statsråd Røe Isaksen også snakket om i sin replikkordveksling. Det er de samme føringene jeg gir til våre underliggende virksomheter.

Så er det alltid spesielle forhold som gjør at en får enkelte endringer i lederlønninger fra ett år til et annet, men da er en mer inne på den enkelte leder.

Dag Terje Andersen (A) [13:03:10]: Jeg er enig med statsråden i at en ikke skal diskutere enkeltlønninger her, men statsråden sier at det noen ganger er spesielle forhold. Er statsråden enig i at det er litt spesielt at spesielle forhold bestandig fører til at lønningene må økes mer enn for andre folk? Det hender vel at noen gjør en dårlig jobb f.eks., eller får mindre ansvar?

Statsråd Bent Høie [13:03:40]: Det kan f.eks. være at en leder får beskjed om at en ikke kan ha så mange verv eller posisjoner ved siden av lederjobben. Som en konsekvens av en slik innstramming vil det i noen tilfeller være naturlig at det kompenseres med en lønnsøkning.

Det kan gi enkelte utslag. Det er slike eksempler som kan innebære en økning. Men jeg sier ikke at en generelt skal akseptere en høyere lønnsvekst – tvert imot. Vi skal ikke være lønnsledende på disse områdene.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Kjersti Toppe (Sp) [13:04:42]: Riksrevisjonens kontroll med forvaltninga 2017 er veldig interessant lesing, og når ein sit i helse- og omsorgskomiteen. Eg vil koma med ein del kommentarar til desse sakene.

Når det gjeld det som står om bruken av legeressursar i helseføretaka, er det aller viktigaste i helsepolitikken etter mitt syn å leggja til rette for møtet mellom pasient og behandlar. Helsepersonell er den aller knappaste ressursen i helsevesenet, altså det vi må prioritera høgst. Difor er det ei stor bekymring at legar berre bruker 60 pst. av arbeidstida si på direkte pasientrelatert arbeid. Den tida ein bruker på dokumentasjon, journalar, epikrisar og slikt, aukar da opp mot 40 pst. Slik kan vi ikkje ha det, og slik har vi ikkje råd til å ha det. Det er feil bruk av helseressursar, og det er òg dårleg pasientbehandling. Dette må vi gjera noko med.

Så til punktet om å få meir effektive poliklinikkar. Eg er heilt enig i at det er veldig mykje som skal skje poliklinisk på grunn av den medisinske utviklinga, som vil betra pasientbehandlinga, men vi må ikkje gå i den fella – viss vi no endrar finansieringssystemet for at det skal løna seg – å gjera innleggingar ulønsame. Det er eit stort press på døgnkapasiteten i norske sjukehus, særleg i psykiatrien, og eg vil åtvare mot å gå i den fella.

Så til saka om radiologiprogrammet i Sjukehuset Innlandet. Dette er ei sak som vi no får til behandling i helse- og omsorgskomiteen, og som vi vil koma tilbake til. Det eg synest er uforståeleg, er at når det står rett ut at ein hadde fått gjentatte åtvaringar tidleg i programperioden frå både interne fagpersonar, eksterne kvalitets-sikrarar og prosjektleiarar, at prosjektstyret likevel ikkje greidde ut denne informasjonen. Det er fleire tilsvarende saker i helsevesenet om akkurat det same: Kritikkk vert ikkje høyrte. Vi har no eit nytt, stort IKT-prosjekt i Helseplattformen i Midt-Norge. Kan vi stola på at ikkje det same skjer der? Kan vi stola på at kritikkk som kjem opp, vert høyrte? Kan vi avslutta den store bruken av eksterne konsulentar som mogleggjer slik ansvarsfråskrivning?

Eg vil så kommentera det eg hadde replikk om – kvalitet og pasientsikkerheit. Det er veldig nedslåande, og eg håpar verkeleg vi kan få eit styre som kan setja kvalitet på dagsordenen og ikkje berre fokusera på økonomi.

Eg vil heilt til slutt seia at eg synest det var ei veldig god innstilling og veldig gode merknader – skryt til dei som har skrive dei.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:07:54]: Eg trur at om det er nokon som følgjer med på denne debatten utanfor dette huset, vil dei kanskje sitje igjen med ei kjensle av at landets leiarar krev moderasjon frå vanlege folk, folk flest, men at den moderasjonen ikkje skal gjelde dei sjølve – den moderasjonen skal ikkje gjelde dei sjølve. Det er ein alvorleg situasjon, for det handlar om tillit mellom leiarane i samfunnet og folket. Dei dugnadene Noreg skal gå gjennom i åra som kjem, på mange samfunnsområde, krev leiarar som tek samfunnsansvar, dei også. Ein kan ikkje berre krevje at folk flest skal ta samfunnsansvar, mens dei som sit øvst ved bordet, aktivt skal unndra seg det.

Eg vil vise til den situasjonen vi hadde i replikkordskiftet med statsråden, der statsråden sa at ein eigentleg ikkje kan gjere noko, at ein eigentleg ikkje kan ta tak i denne problemstillinga, for det vil bryte med arbeidet med eigarskapsmeldinga som blei gjennomført tidlegare. Det er ein spesiell argumentasjon, for det er Stortingets siste vedtak som gjeld. Det er dei signala som kjem frå Stortinget frå den siste runden ein behandla saka, som gjeld. Om statsråden føler han manglar mandat til å gi beskjed om at no må også leiarar, styreleiarar og styre ha ei moderat utvikling av godtgjersler og løn, ja, da har statsråden fått det mandatet i dag. Det er faktisk ikkje første gongen, heller. Men om det var noka som helst form for tvil, er i alle fall den tvilen borte no. No kan statsråden gå tilbake til si gjerning som statsråd og gi beskjed til alle dei selskapa som staten styrer over, om at vi ved neste korsveg skal sjå ein moderasjon også der. Det kan statsråden no gjere.

Statsråden kan ikkje vere ein overkikador for Stortinget, spole tilbake tida og finne tilbake til vedtak eller formuleringar frå Stortinget som passar statsråden. Statsråden må halde seg til Stortinget slik Stortinget formulerer seg no. Altså: Siste gongen saka blei behandla, er utgangspunktet for regjeringas arbeid. Det er ingen moglegheit for å unndra seg den plikta. Og når ein samla komité peikar på misforholdet mellom det ein krev av vanlege folk på den eine sida, og den lønsfesten som til samanlikning har skjedd for leiarar på den andre sida, da må statsråden ta affære!

Dag Terje Andersen (A) [13:11:15]: Først noen få ord knyttet til styreansvarsforsikring og hvorfor vi mener at det bør være en del av godtgjørelsen: Etter min oppfatning er det en naturlig konsekvens av det som jeg oppfatter som intensjonen med aksjelovens bestemmelse om at styremedlemmene har personlig ansvar. Nettopp fordi ansvaret skal være personlig, er det naturlig at en forsikring som ivaretar eventuelle økonomiske konsekvenser av et slikt ansvar, på samme måte er en del av godtgjørelsen, og at det er personlig.

Jeg har selv siddet i et aksjeselskap som måtte innlevere boet, for å si det sånn, og kjenner på at nettopp det personlige ansvaret som en har ved å sitte i styret i et aksjeselskap, gjør at en føler ansvarlighet, f.eks. til ikke å drive på kreditors regning. Så der mener vi det er en logisk sammenheng, og jeg registrerte at statsråden er villig til å diskutere det videre.

Når det gjelder styregodtgjørelser og andre godtgjørelser til ledere, snakker vi egentlig om to ting. Det Riksrevisjonen nå har undersøkt, er utviklingen i perioden og ikke nivået på det enkelte styreverv. Det er en annen diskusjon, som i seg selv er viktig, men det vi altså nå diskuterer, er tilleggene fra år til annet. Og jeg vil tillate meg, i og med at det var jeg som først brukte formuleringen «ikke lønnsledende», å fortelle statsråden at den gangen var oppfatningen at en må ha en særskilt god begrunnelse dersom et tillegg fra et år til et annet skal være utover normal lønnsutvikling. Jeg mener det er en naturlig måte å tolke begrepet «ikke lønnsledende» på når det gjelder utvikling fra år til annet, at en må ha en særskilt grunn dersom det skal være noe annet enn det som er alminnelig lønnsutvikling i samfunnet.

Det er mulig at det må presiseres tydeligere, men for meg er det den eneste logiske måten å lese den formuleringen på, og jeg kan også fortelle at det var det som ble sagt til selskapene på den påfølgende eierskapskonferansen. Og det er det vi har kommentert nå, at så mange selskaper har langt ut over det som er vanlig lønnsstigning, og at det er dramatisk, særlig i en periode der nettopp lønnsmoderasjon og samfunnsansvar har vært viktig for utviklingen i Norge.

Statsråd Torbjørn Røe Isaksen [13:14:09]: Takk for diskusjonen. Bare for å understreke en del ting, som ikke er noe nytt, men en gjentakelse av det jeg har sagt: Jeg er ikke bare enig i at det er min plikt som statsråd å følge opp flertallsmerknadene, jeg er også enig i flertallsmerknadene. Jeg sa flere ganger tydelig at vi skal bruke de verktøyene vi har, også for å følge opp flertallsmerknadene, og det innebærer også å understreke og forsterke moderasjon og budskapet om moderasjon. Men jeg har også vært opptatt av å nyansere, at det her dreier seg om både styreverv og ledelse, og å være tydelig på hva Stortinget har trukket opp som prinsipper for det statlige eierskapet.

Eierskapsmeldingen som kommer, er ikke ubetydelig, for den gir oss en anledning til å diskutere nettopp om det er behov for sterkere formuleringer og tydeligere presiseringer av det regjering og storting mener. Men det er altså sånn at ingen selskaper i Norge, som staten eier, skal være i tvil om hva som står, og hva som er statens forventning. Statens forventning er at man skal legge avgjørende vekt på moderasjon, og det er et budskap

som er klart og tydelig til styrene, og det er et klart og tydelig budskap som vi fremmer.

Så må jeg få lov til å avlegge representanten Knag Fylkesnes' innlegg en kort visitt, for jeg synes det innlegget var litt spesielt. Det er altså ikke slik at flertallet, eller komiteen, ber regjeringen om å lage en helt ny eierskapspolitikk. Det er altså ikke slik at flertallet i kontroll- og konstitusjonskomiteen, som for øvrig har et annet ansvar enn næringskomiteen, som er ansvarlig komité for eierskapspolitikken, har bedt regjeringen om å legge til side tidligere vedtatte dokumenter. Alt i flertallets merknader, antar jeg – tar jeg for gitt – er en oppfølging av de tidligere vedtatte prinsippene som Stortinget har lagt for eierskapsstyringen.

Jeg tror faktisk det har en ganske stor verdi at Stortinget, samlet sett, har vært enige om at i forvaltningen av det statlige eierskapet er det nettopp Stortinget som skal trekke opp noen langsiktige linjer som gir forutsigbarhet. Og så har man diskusjonen – etter viktig undersøkelse fra Riksrevisjonen – om hvordan departementet følger opp disse retningslinjene. Og det er viktig, som jeg sa, også fordi det hele tiden er sånn at vi må se på hvordan vi kan forbedre. Er det rutiner som må bli bedre, er det budskap som kan være tydeligere?

Men representanten Knag Fylkesnes' innlegg oppfatter i hvert fall ikke jeg å være reflektert i merknadene fra komiteen, hvis det er å forstå dit hen at komiteen ber oss om å bytte ut eierskapsmeldingens prinsipper.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:17:25]: Eg må innrømme at eg synest innlegget til statsråden var «interessant» – for ikkje å bruke ordet «spesielt» tilbake. Riksrevisjonen si rolle er å sjekke at forvaltninga og dei statlege selskapa følgjer opp dei vedtaka Stortinget har gjort. I dette tilfellet ser vi at det har vore ei lønsutvikling og ei utvikling av godtgjersler som har vore leiande. Det har vore langt over det som vanlege folk får i auke i inntekta – langt over, og over tid – altså i strid med det som står i eigarskapsmeldinga. Rolla til kontrollkomiteen er å vere Stortingets etterpåkloke organ og seie: Når denne typen saker kjem opp, når vi skal gå igjennom om regjeringa har følgd opp Stortingets politikk, er det kontrollkomiteen si rolle å gi beskjed om det har skjedd eller ikkje. I dette tilfellet skriv ein samla komité:

«Komiteen vil peke på at denne utviklingen skjer samtidig med at pensjonsordninger for vanlige lønnsstakere strammes inn, slik at folk må jobbe lenger for å oppnå vanlig pensjon, og det manes til moderasjon i lønnsoppgjør. Det er også foretatt innstramminger i ordningen med dagpenger for arbeidsløse. Denne utviklingen, der vanlige arbeidstakere manes til moderasjon, mens ledere får stadig

bedre vilkår, forsterker forskjellsutviklingen og er svært uheldig.»

Det skriv ein samla kontrollkomité på Stortinget. Statsråden kan ikkje shoppe i komitear. Det einaste statsråden kan forhalde seg til, er Stortinget. Og rolla til kontrollkomiteen er å sjekke om dei vedtaka som Stortinget tidlegare har gjort, er følgde opp av statsråden. Det var poenget mitt.

I den grad statsråden har problem med å finne mandat frå Stortinget for å følgje dette skikkeleg opp, ta tak i den ikkje-moderate lønsutviklinga til leiarane i landet vårt, finn han det i alle fall her. Stortinget meiner at dette er i strid med korleis vi skal utøve god styring av selskapa som staten eig. Her har vi ein statsråd med ansvar for dei statlege selskapa. Er det ikkje berre å gi beskjed? Er det ikkje berre å gi beskjed til dei statlege selskapa som vi rår over, at no skal ein forstå dette slik det står, og seie: «Det skal ikkje vere lønsleiande. Dersom det kjem særskilde vurderingar, ønskjer eg å ha det på mitt bord.» Kan ikkje statsråden seie noko så enkelt som det? Eg synest også det er spesielt at statsråden heller ikkje kan garantere at vi i framtida ikkje får ein lønsfest, men at dette faktisk kan fortsetje inn i framtida. Det er urovekkjande.

Presidenten: Representanten Dag Terje Andersen har hatt ordet to gonger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Dag Terje Andersen (A) [13:20:37]: Dette gjelder samme tema.

Nei, det er ikke slik at kontrollkomiteen lager ny politikk. Det gjør vi aldri, og det beflitter vi oss på. Vi sjekker om vedtatt politikk blir fulgt opp, og vi mener altså at den ikke blir det. Noe av forvirringen er muligens knyttet til at statsråden sier at Stortinget ikke har vedtatt en pro-sentsats for økningen. Det var grunnen til at jeg stilte spørsmålet i replikkordskiftet. Oppfatter statsråden at dette er innenfor intensjonen i eierskapsmeldinga? Det får vi ikke noe klart svar på. I stedet begynner han å snakke om at Stortinget ikke har vedtatt en pro-sentsats, og det er da jeg sier at den opprinnelige oppfatningen av den formuleringen var nettopp at skal en ha en utvikling i godtgjørelse eller lønn utover alminnelig lønnsutvikling, må det være en særskilt begrunnelse for det. Det kunne vært moro å høre om statsråden kunne tenke seg å være enig i en slik formulering. Eller så må Stortinget sørge for at vi er tydeligere i bestillingen, for her virker det som om statsråden prøver å forsvare en betydelig lønnsutvikling utover alminnelig lønnsutvikling.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 5.

Votering

Etter at det var ringt til votering, sa

presidenten: Då ser det ut til at me er klare til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt fem forslag, frå Hulda Holtvedt på vegner av Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap fremme et forslag hvor Stortingets retningslinjer for bruk av tilskudd fra Stortinget til stortingsgrupper og uavhengige representanter oppdateres. De nye retningslinjene skal inneholde et krav om økonomisk åpenhet om hvordan tilskuddene brukes, med retningslinjer for innsyn i regnskapene tilsvarende annen bruk av offentlige midler.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap i sin gjennomgang av gruppetilskuddet legge til grunn at det er behov for mer åpenhet om hvordan partigruppenes midler brukes og fremme et forslag om dette innen utgangen av 2019.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap i sin gjennomgang av gruppetilskuddet sammenligne økonomisk åpenhet for gruppetilskudd hos andre parlamenter og redegjøre for regelverk som sikrer større åpenhet enn Stortinget har i dag.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap i sin gjennomgang av gruppetilskuddet sikre at eksperter og organisasjoner som spesialiserer seg på økonomisk åpenhet og åpenhet i parlamenter blir rådspurt.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap søke råd gjennom Open Government Partnership om hvordan Stortinget kan vise større åpenhet, blant annet i forbindelse med gjennomgangen av gruppetilskuddet.»

Det vert votert alternativt mellom desse forslaga og tilrådinga frå presidentskapet.

Sosialistisk Venstreparti har varsla støtte til forslaga.

Presidentskapet hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:59 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Per Espen Stoknes om oppdatering av retningslinjer for bruk av tilskudd fra

Stortinget til stortingsgrupper og uavhengige representanter – vedlegges protokollen.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå presidentskapet og forslaga frå Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt vart tilrådinga vedteken med 90 mot 9 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 13.32.26)

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Elise Bjørnebekk-Waagen sett fram eitt forslag på vegner av Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i lov eller foreta nødvendige forskriftsendringer for å sikre at kvinner med alvorlige fødselskader kan få rett til erstatning eller kompensasjon.»

Det vert votert alternativt mellom dette forslaget og tilrådinga frå komiteen.

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varsla støtte til forslaget.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:45 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjersti Toppe og Siv Mossleth om å sikre kvinner rett til erstatning etter alvorlige fødselsskader – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaget frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart tilrådinga vedteken med 51 mot 48 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 13.33.31)

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten er det sett fram i alt fire forslag. Det er

- forslaga nr. 1 og 2, frå Tuva Moflag på vegner av Arbeidarpartiet
- forslag nr. 3, frå Kjersti Toppe på vegner av Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 4, frå Sheida Sangtarash på vegner av Sosialistisk Venstreparti

Det vert votert over forslag nr. 4, frå Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med

ansattes organisasjoner utrede og foreslå kvalitets- og kompetansebaserte bemanningsnormer i eldreomsorgen.»

Miljøpartiet Dei Grøne og Raudt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti vart med 89 mot 9 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 13.34.15)

Presidenten: Det vert så votert over forslag nr. 3, frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme tiltak som gir kommunene insentiver til å styrke verdibasert, stedlig ledelse i den kommunale eldreomsorgen, og informere Stortinget på egnet vis.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vart med 80 mot 19 røyster ikkje vedteke.
(Voteringsutskrift kl. 13.34.33)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:24 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjerkol, Tuva Moflag, Tellef Inge Mørland, Elise Bjørnebekk-Waagen og Tore Hagebakken om å utrede og innføre kvalitetskrav for eldreomsorg i norske kommuner – vedtas ikke.

Presidenten: Det vert votert alternativt mellom tilrådinga og forslaga nr. 1 og 2, frå Arbeidarpartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og innføre kvalitetskrav for eldreomsorg i norske kommuner.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i utredningen av kvalitetskrav for eldreomsorgen vurdere en løsning med egne innsatsteam som kan hjelpe kommuner å heve kvaliteten på tilbudet.»

Miljøpartiet Dei Grøne har varslet støtte til forslaga.

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Arbeidarpartiet vart tilrådinga vedteken med 69 mot 30 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 13.35.22)

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 3:5 (2018–2019) – Riksrevisjonens undersøkelse av tilgjengelighet og kvalitet i eldreomsorgen – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Votering i sak nr. 5

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 3:2 (2017–2018) – Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statlige selskaper – 2017 – vedlegges protokollen.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart samrøystes vedteken.

Sak nr. 6 [13:36:08]

Referat

- (186) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om forbud mot innleie av arbeidskraft fra virksomheter som ikke er produksjonsbedrifter (Dokument 8:91 S (2018–2019))
Samr.: Vert sendt arbeids- og sosialkomiteen.
- (187) Representantforslag fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug om å stoppe insektsdøden (Dokument 8:88 S (2018–2019))
Samr.: Vert sendt energi- og miljøkomiteen, som legg fram sitt utkast til tilråding for næringskomiteen til fråsegn før tilrådinga vert lagd fram.
- (188) Representantforslag fra stortingsrepresentant Kristoffer Robin Haug om å gjøre ordningen med brukerstyrt personlig assistanse reell for alle (Dokument 8:87 S (2018–2019))
Samr.: Vert sendt helse- og omsorgskomiteen.
- (189) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Petter Eide om å gi staten plikt til å dekke økonomisk tap som vergemål har påført personer under vergemål (Dokument 8:89 S (2018–2019))
Samr.: Vert sendt justiskomiteen.

5. (190) Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om strakstiltak mot farlige vogntog på norske veier (Dokument 8:90 S (2018–2019))

Presidenten: Presidenten foreslår at nr. 190 vert sendt transport- og kommunikasjonskomiteen.

Bjørnar Moxnes (R) [13:36:37]: Det gjelder nr. 190, strakstiltak mot farlige vogntog på norske veier. Vi foreslår at den saken behandles raskt, etter § 39 c, fordi det fortsatt er mange farlige, smale, svingete og glatte veier rundt i landet vårt. Vinteren er ikke over, selv om det er blitt litt varmere her sørpå. Det er også mange farlige utenlandske vogntog, så vi trenger strakstiltak fra Stortinget, mener vi.

Presidenten: Det er vel, slik presidenten ser det, ikkje noko i det representantforslaget som skulle tilseia at ikkje transportkomiteen kan behandla det. Presidenten har sjølv vore medlem i den komiteen i to periodar, og han kan jobba veldig raskt!

Det ligg føre to forslag til behandlingmåte. Presidenten foreslår at nr. 190 vert sendt til transport- og kommunikasjonskomiteen. Bjørnar Moxnes har på vegner av Raudt fremja forslag om behandling etter forretningsordenens § 39 c.

Det vert votert alternativt mellom forslaget frå presidenten og forslaget frå Bjørnar Moxnes.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom forslaget frå presidenten og forslaget frå Bjørnar Moxnes vart forslaget frå presidenten vedteke med 88 mot 6 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 13.38.37)

Presidenten: Presidentens forslag til behandlingmåte er dermed vedteke.

Dermed er dagens kart ferdigbehandla. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

Møtet slutt kl. 13.39.
